

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bc. Markéta ROCHOVANSKÁ

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech jako součást vzdělávacího obsahu výchovy k občanství na 2. stupni ZŠ

Diplomová práce

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití uvedených pramenů a literatury uvedených v bibliografii práce.

V Olomouci 25. dubna 2013

Markéta Rochovanská

podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Gabriele Medved'ové za konzultace a odborné rady, které mi během vypracování mé práce poskytla. Díky patří i mým nejbližším, kteří mě během studia podporovali.

Obsah

Obsah	4
Úvod	6
1 Analýza zdrojů a literatury	8
2 Rozbor a analýza učebnic	12
3 Návaznost na rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	20
3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	20
3.1.1 Pojetí základního vzdělávání	20
3.1.2 Cíle základního vzdělání	21
3.1.3 Klíčové kompetence žáků.....	21
3.1.4 Průřezová témata	22
3.1.5 Vzdělávací oblast Člověk a společnost	23
3.2 Vzdělávací obor Výchova k občanství	23
3.2.1 Propojenost vzdělávacího oboru Výchova k občanství s Výchovou k myšlení v evropských a globálních souvislostech	24
3.3 Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.....	25
4 Charakteristika tematických okruhů a základních pojmů Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech	27
4.1 Evropa a svět nás zajímá.....	27
4.2 Objevujeme Evropu a svět.....	28
4.3 Jsme Evropané	30
5 Návrh začlenění průřezového tématu do výuky na ZŠ.....	33
6 Návrh vlastní realizace průřezového tématu ve výuce na ZŠ.....	34
6.1 Projekt - Život v mezinárodním společenství	35
6.2 Projektový den - Život v mezinárodním společenství	51
6.3 Dlouhodobý projekt - Život v mezinárodním společenství	54
6.4 Projekt - Globální svět	59
6.5 Projektový den – Okolní svět.....	69

6.6 Dlouhodobý projekt – Okolní svět.....	76
Závěr.....	80
Literatura	82
Seznam příloh.....	86
Anotace.....	106

Úvod

Zařazení průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech se zdá být v současné době nezbytnou složkou základního vzdělání především proto, že reflektuje potřeby doby. Vychází ze společenské potřeby vzdělávat žáky k takovému uvažování a stylu myšlení, kdy budou schopni chápat podstatu globalizace a evropské integrace a pohybovat se v současném světě.

Se vstupem České republiky do Evropské unie přijal český vzdělávací systém úkol společný pro všechny členské země - zavádět evropskou dimenzi do vzdělávání. Tento úkol je obsažen v Maastrichtské smlouvě z roku 1992, která v člancích 126 a 127 zdůrazňuje, že vzdělávání má podporovat zejména: učení se a rozvíjení jazyků členských států, mobilitu učících se a vyučujících, uznávání kvalifikací a přípravu na evropský trh práce, spolupráci a partnerství škol, výměnu zkušeností při řešení společných problémů ve vzdělávání. Zavádění evropské dimenze se vztahuje zejména k obsahu vzdělávání a přípravě učitelů. (Walterová, 2005)

Motivací k vytvoření práce byl můj názor, že téma průřezových témat není dosud dostatečně zpracováno a v praxi jsou málo používány moderní metody a formy výuky. Cílem práce je zabývat se propojením vzdělávacího oboru Výchova k občanství s průřezovým tématem Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělání. Z vymezení vzdělávacího obsahu Rámcového vzdělávacího programu vychází, že průřezové téma i vzdělávací obor se prolínají. Hlavním cílem práce je návrh výuky, která by respektovala vzdělávací cíle, avšak využila možností, které se současné škole nabízejí, tedy využít více způsobů realizace výuky. Praktická část práce vychází z teoretických poznatků, kterým je věnována první část této práce.

První kapitola se zabývá analýzou zdrojů a literatury, která je aktuálně dostupná. Podává stručný přehled o tom, jaké problematice se knihy či webové stránky věnují. V kapitole se můžete seznámit se čtyřmi knihami věnovanými tématu Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech, které jsou svým cílem rozdílné a dvěma webovými portály, které mohou sloužit jako zdroj inspirace pro výuku.

Druhá kapitola se věnuje hodnocení učebnic, které jsou v současné době nejvíce používané. Kapitola obsahuje hodnotící tabulku, stručné slovní hodnocení učebnice celkově a

hodnocení obsahu učebnice vzhledem k průřezovému tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Třetí kapitola vymezuje základní pojmy, které určují návaznost na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Obsahem této kapitoly je charakteristika základního vzdělávání a jeho cílů vztahujících se k výchově k občanství a výchově k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na charakteristiku tematických okruhů Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech a jejich konkrétních témat.

Pátá kapitola seznamuje s možnostmi začlenění průřezových témat do školního vzdělávacího programu. Kapitola je velmi stručná a obsahuje tabulku, která seznamuje s výhodami a nevýhodami jednotlivých možností realizace průřezových témat.

Šestá kapitola nabízí návrh vlastní realizace průřezového tématu na ZŠ pro vyučování průřezového tématu ve výchově k občanství. Nabízí několik variant jak realizovat výuku a klade si za cíl využití různých metod a forem výuky, aby byla pro žáky atraktivní. Výuka je rozdělena na dvě části: Mezinárodní vztahy a Globální svět, z nichž každá obsahuje návrh výuky formou výukových hodin, jednodenního projektu a projektu dlouhodobého. Všechny části jsou zpracovány formou projektování, cílem tedy je aby cíle celku byly realizovány v konkrétních krocích.

1 Analýza zdrojů a literatury

K analýze jsem vybrala knihy na základě prohledání katalogu Vědecké knihovny v Olomouci, která je jednou z největších knihoven v České republice. Knihovna disponuje velkým množstvím knih také díky zařazení mezi knihovny s právem povinného výtisku.

R. Dlouhá a další: Metodika výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech¹

Publikace byla vydána v roce 2006 společností Scio s.r.o. Kniha slouží jako příručka, která má za cíl inspirovat a stát se návodem jak realizovat průřezové téma v rámci vzdělávacím programu. Příručka je určena především pedagogům, obsahuje teoretické poznatky, ale také metodické pokyny. Návody jsou použitelné i pro jiná průřezová témata. Autorským záměrem této publikace bylo vytvoření vodítka pro začlenění průřezových témat a tematických okruhů do školního vzdělávacího programu tak, aby jeho tvoření bylo pro pedagogy snadné a připravovali vlastní kvalitní školní vzdělávací programy, které nebudou vytvářeny jinými pedagogy v podmínkách jiných škol. Kniha je dělena do tří částí, z nichž každá se skládá z kapitol, které se dále dělí. První část knihy se věnuje průřezovým tématům v ŠVP (Smysl a místo v ŠVP, Jak začít, Členění průřezových témat, Možnosti začlenění průřezových témat do ŠVP). Druhá část knihy pojednává o Výchově k myšlení v evropských a globálních souvislostech (Smysl průřezového tématu, Stanovení cílů a učiva průřezového tématu, Metody naplňování formulovaných cílů, Hodnocení v oblasti průřezového tématu). V třetí části se mluví o začlenění Výchovy v evropských a globálních souvislostech do ŠVP (Postup začlenění krok za krokem, Ukázka začlenění tematického okruhu do ŠVP). Jde o dobře zpracovanou metodiku výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Text je přehledný a dobře se v něm orientuje.

¹ Dlouhá, Regina. 2006. *Metodika: výchova v evropských a globálních souvislostech*. Praha : www.scio.cz, 2006.

V. Baar, Z. Houdková: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech²

Publikace byla vydána Českou geografickou společností v roce 2010, údaje v ní obsažené jsou aktuální. Kniha si klade za cíl postihnout co nejobsáhleji a v plném rozsahu průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy. Učební text je rozdělen do tří tematických celků, stejně tak jako je tomu v charakteristice průřezového tématu v RVP. Kapitoly (tematické okruhy) jsou dále děleny na témata: 1. kapitola Evropa a svět nás zajímá (5 témat), 2. kapitola Objevujeme Evropu a svět (7 témat), 3. Kapitola Jsme Evropané (8 témat). Učební text je čtivý, přehledný, jsou zde zvýrazněny důležité pojmy, text je doplněn obrázky, mapami, tabulkami a grafy. Na konci každého tématu je shrnutí a otázky a úkoly. Samotné kapitoly však nejsou doplněny o shrnutí nebo cokoliv jiného. V zadní části učebního textu nalezneme slovníček pojmů, doporučenou literaturu, vybrané internetové odkazy a návod jak pracovat s průřezovými tématy. Z textu je patrné, že autoři dali, jak sami píší v předmluvě, přednost geografickému pohledu na průřezové téma, který má dle nich nejbližší k integrujícímu pojetí.

Kolektiv autorů: Průřezová témata prostřednictvím dokumentárního filmu / ZŠ³

Publikace byla vydána v roce 2007 společností Člověk v tísni o.p.s. Příručka patří do sady „průřezová témata prostřednictvím dokumentárního filmu“. Její nedílnou součástí je 24 dokumentárních filmů na DVD, které svou tematikou pokrývají všechna průřezová témata RVP ZV. Sadu autoři připravili v rámci projektu Jeden svět na školách, který od roku 2003 realizuje společnost Člověk v tísni. Cílem projektu je prosadit využívání dokumentárních filmů jako běžné didaktické pomůcky. (Kolektiv autorů, 2007 str. 5)

Kniha obsahuje čtyři části: Průřezová témata a jejich zařazení do ŠVP, Využití dokumentárního filmu při zavádění průřezových témat, Rady a doporučení při práci

² Baar, Vladimír a Houdková, Zuzana. 2010. *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech: učební text k průřezovému tématu podle rámcového vzdělávacího programu pro základní školy*. Praha : Nakladatelství České geografické společnosti, 2010.

³ Kolektiv autorů. 2007. *Průřezová témata prostřednictvím dokumentárního filmu / ZŠ*. Praha : Člověk v tísni - společnost při ČT, o. p. s., 2007. 978-80-86961-22-4.

s dokumentárním filmem, Obecné zásady interaktivní výuky a didaktická a informační část. Didaktická a informační část je nejobsáhlejší a tvoří ji několik celků. Každý celek se vždy vztahuje ke konkrétnímu dokumentárnímu filmu. Tento jednotlivý celek vždy obsahuje synopsi, dvě až pět aktivit k filmu a otázky a odpovědi. Aktivity jsou didakticky zpracované (čas, cíle, pomůcky, postup, reflexe, poznámky, zdroj, autor). Kniha je velmi přehledná a dobře zpracovaná. Na konci knihy jsou tabulky, v kterých je snadné dohledat přiřazení filmů a aktivit k průřezovým tématům, přehled filmů a aktivit, využití filmů a aktivit podle vzdělávacích oborů.

J. Kašová: Jak využít partnerství se školami v rozvojových zemích ⁴

Publikace byla vydána v roce 2006 společností Člověk v tísni. Jedná se o příručku, která slouží jako inspirace k realizaci průřezových témat Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Multikulturní výchova. Publikace je příklad metodiky konkrétního dlouhodobého projektu partnerství škol, strukturovaná je podle průběhu projektu. Didaktické zpracování zcela postrádá některé informace, například časové dotace, pomůcky, atd. Jedná se spíše o nastínění průběhu projektu, kdy autor pravděpodobně záměrně nechává případným zájemcům o realizaci značný prostor pro vlastní představy o projektu.

Webový portál www.varianty.cz: vzdělávací program společnosti Člověk v tísni ⁵

Internetový zdroj, který se věnuje vzdělávacím programům společnosti Člověk v tísni, nabízí metodické listy, z nichž některé je možné využít pro výuku průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Metodické listy lze vyhledávat filtrem podle tématu a cílové skupiny. Z nabídky lze zařadit do výuky především témata Globální problémy a Rozvojová spolupráce. Metodické listy jsou dobře didakticky zpracované (stručná anotace, potřebný čas, velikost skupiny, pomůcky, cíle, postup, poznámky, autor).

⁴ Kašová, Jitka. 2011. *Tak trochu jiné cestování : [tvořivé náměty pro výuku průřezových témat na 2. stupni ZŠ / editorka Jitka Kašová]*. Praha : Raabe, 2011.

⁵ Člověk v tísni. 2008. Metodické listy. *Varianty vzdělávací program společnosti Člověk v tísni*. [Online] 2008. [Citace: 22. 03 2013.] <http://www.varianty.cz/index.php?id=17>.

Webový portál www.rozvojovka.cz: informačně vzdělávací sekce Člověka v tísní ⁶

Internetový zdroj nabízí studijní materiály, které mohou použít především pedagogové, kteří se chtějí vzdělávat v oblasti rozvojové spolupráce, mezinárodních organizací a globálních problémů. Stránky nabízejí přehledné stručné a výstižné texty o této problematice. Některé stručnější texty se mohou využít i jako učební texty pro žáky. Stránky Rozvojovky nabízí i možnost zúčastnit se kampaní a projektů, také možnost pro školy zorganizovat ve spolupráci s touto společností přednášku, besedu, zapůjčit putovní výstavu atd.

⁶ Člověk v tísní. 2011. Studijní materiály. *Rozvojovka*. [Online] 2011. [Citace: 22. 03 2013.] <http://www.rozvojovka.cz/studijni-materialy>.

2 Rozbor a analýza učebnic

Pro hodnocení učebnic jsem v práci vybrala pouze ty, které jsou na základních školách nejpoužívanější dle metodiky výuky občanské výchovy stanovené v rámci projektu SYNERGIE.⁷

Učebnice jsou hodnoceny podle nepřítomnosti či přítomnosti komponent, které jako kritéria definuje Kalhoust a Obst.⁸

FRAUS⁹

Koncepce řady učebnic z nakladatelství Fraus vychází z RVP ZV (ve svém obsahu se zaměřuje také na průřezová témata) a respektuje aktuální trendy ve výuce, podporuje rozvíjení klíčových kompetencí žáků a po metodické stránce využívá jak bohatého ikonografického materiálu, tak také např. mentální mapy. Můžeme ji charakterizovat jako typ tzv. pracovní učebnice, podporující aktivní a činnostní učení. Po grafické stránce jsou velmi atraktivní a přehledné. Publikace pro všechny čtyři ročníky zahrnují oddíl Občanská výchova a oddíl Rodinná výchova. Učitelé mohou používat učebnici společně s příručkou pro učitele a jedná se v současnosti o jedinou učebnici občanské výchovy, pro niž existuje také interaktivní verze. (Labischová, a další, 2010 str. 101)

⁷ Labischová, Denisa a Labisch, Martin. *Metodika výuky občanské výchovy na 2. stupni základních škol z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínajícího učitele*. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-432-7.

⁸ Kalhoust, Zdeněk a Obst, Otto. *Didaktika sekundární školy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0599-7

⁹ Janošková, Dagmar, Ondráčková, Monika a Čechilová, Anna. 2009. *Občanská výchova 6: s blokem Rodinná výchova: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň : Fraus, 2009. 978-80-7238-886-8.

Janošková, Dagmar. 2004. *Občanská Výchova 7: Rodinná výchova 7: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň : Fraus, 2004. 80-7238-325-6.

Janošková, Dagmar, Ondráčková, Monika a Čábalová, Dagmar. 2005. *Občanská výchova 8: Rodinná výchova 8: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň : Fraus, 2005. 80-7238-393-0.

Janošková, Dagmar, a další. 2007. *Občanská výchova 9: Rodinná výchova 9: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň : Fraus, 2007. 80-7238-528-3.

Nakladatelství Olomouc: Hrachovcová, Marie a kolektiv autorů.¹⁰

Texty učebnic z Nakladatelství Olomouc jsou určeny pro vzdělávací programy Základní, Národní a Občanská škola. Metodická příručka obsahuje pokyny pro učitele, některá témata pro jednotlivé programy lze vynechat. Závazné učivo je graficky zvýrazněno a odlišeno. Rozšiřující informace jsou vyznačeny menším písmem nebo jsou zpracovány jako samostatné přílohy v rámečcích. Učebnice je svým charakterem pojata jako pracovní, obsahuje náměty pro samostatnou práci žáků, otázky a úkoly s různou úrovní obtížnosti, grafy, ikonografický materiál, úryvky z textových pramenů. Vzhledem k tomu, že se jedná o sadu vydanou v devadesátých letech, obsahově již zcela neodpovídá aktuálním požadavkům kurikula. (Labischová, a další, 2010 str. 102)

Učebnice tohoto vydavatele ve vztahu k průřezovým tématům se prolínají nejvíce v učebnici pro 9. ročník. V ostatních učebnicích pro ročníky druhého stupně se v některých kapitolách dotýkají tohoto tématu pouze okrajově. Učivo 6. ročníku vede ke schopnosti myšlení v souvislostech na úrovni regionální a státní, které je dobrým základem a dá se na něj vhodně navázat průřezovým tématem. Učebnice pro 7. ročník seznamuje žáky s tematickým okruhem Evropa a svět nás zajímá (naši sousedé v Evropě) v kapitole Země a národy České republiky především v podkapitole Domov – střední Evropa. V učebnici pro 8. ročník lze využít opět tematický okruh Evropa a svět nás zajímá (zážitky a zkušenosti z Evropy, místa, události mající vztah k Evropě, život a dění jiných zemích), který je obsažen v kapitole Člověk a občanský život a podkapitole Co znamená být občanem státu. Obsah učebnice pro 9. ročník je ve vztahu k průřezovému tématu nejobsáhlejší. Jsou to kapitoly Nadnárodní společenství (Potřebujeme do Evropy?, Sjednocení Evropy – běh na dlouhé trati, Evropa není

¹⁰ Bezchlebová, Maria. 2002. *Občanská výchova pro 6. ročník ZŠ a víceletá gymnázia*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002. 80-7182-137-3.

Dostálová, Radmila. 1998. *Občanská výchova pro 7. ročník ZŠ*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998. 80-7182-043-1.

Bezchlebová, Marie, a další. 1999. *Občanská výchova pro 8. ročník ZŠ a víceletá gymnázia*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1999. 80-7182-062-8.

Bartošková, Pavla. 2000. *Občanská výchova pro 9. ročník a víceletá gymnázia*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2000. 80-7182-093-8.

svět a svět není Evropa, Můžeme se cítit bezpečně?) a Globální problémy lidstva (Co je a co by mohlo být, Globalizace - naděje nebo nebezpečí, Jak se vede lidstvu, My kontra oni, A co dál?, Všechno souvisí se vším). Učebnice díky zpracování s řadou pracovních úkolů pomáhá žákům rozvíjet nejen jejich vědomosti, ale také dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty, které jsou v souladu s přínosem průřezového tématu. Pokud pedagog dokáže s touto učebnicí vhodně pracovat jako s didaktickou pomůckou, může plně využít potenciálu, který tato učebnice přináší, k naplnění cílů průřezového tématu.

SPL – Práce: Valenta, M.: Občanská výchova pro 6. (7., 8., 9.) ročník ¹¹

Učebnice tohoto nakladatelství jsou v jistém směru zcela odlišné od ostatních řad učebnic občanské výchovy. Je příkladem učebnice narativní – je psána formou příběhu, který vypráví malý chlapec. Jistě zajímavý pokus o netradiční pojetí je však spojen s několika problémy. Souvislé texty jsou poměrně dlouhé a mnohdy není možno je v rámci jedné vyučovací hodiny celé přečíst. Aparát řídící osvojování učiva zde není příliš rozpracován. Kniha obsahuje především kreslené ilustrace. Fotografie, případně grafy či kartogramy zde nenajdeme. Motivující je pro žáky zařazení kreslených společenských her (převážně na principu hry Člověče, nezlob se). Tato učebnice je také často uváděna jako příklad genderově nekorektního učebního textu. (Labischová, a další, 2010 str. 103)

Tyto učebnice v sobě neobsahují aspekt průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Pouze učebnice pro 9. ročník, kde se obsah učiva prolíná s tematickými okruhy tohoto průřezového tématu. Kapitoly, které se věnují tomuto tématu, jsou Život člověka na planetě Zemi, Svět a Evropa. Pouze formou výkladu se žáci seznamují s globálními problémy světa, k textu jsou otázky a úkoly, žák pomocí učebnice nerozvíjí schopnosti, dovednosti postoje a hodnoty, které by měli přispět k přínosu a rozvoji osobnosti žáka ve výchově v evropských a globálních souvislostech. Kapitola Svět a Evropa je doplněna o stolní hru (podobnost hře Člověče nezlob se), na základě níž si žáci zábavnou

¹¹ Valenta, Milan. 2007. *Občanská výchova pro 6. ročník*. Úvaly : ALBRA, spol. s r. o., 2007.

Valenta, Milan. 1999. *Občanská výchova pro 7. ročník*. Praha : SPL - Práce, 1999. 80-86287-11-4.

Valenta, Milan. 1998. *Občanská Výchova pro 8. ročník*. Praha : SPL - Práce, 1998. 80-86287-12-2.

Valenta, Milan. 1999. *Občanská výchova pro 9. ročník*. Praha : SPL - Práce, 1999. 80-86287-13-0.

formou mohou ověřit své znalosti. Tato kapitola je didakticky lépe zpracovaná. Úkoly a otázky na konci kapitoly vybízí žáky k samostatné práci.

Fortuna: Horská a kol.:¹²

Tato dvouročníková učebnicová řada je postavena na výkladu. Ilustrativní stránka neodpovídá zásadám didaktického zpracování a po grafické stránce se jedná o texty nepříliš atraktivní. Knihy obsahují jen minimum černobílých ilustrací, práce s nimi není strukturovaná. Každá kapitola začíná barevně odlišeným úvodem, rovněž ústřední myšlenka každého odstavce je vyznačena barevně. V závěru každé kapitoly je zařazeno několik otázek k textu. (Labischová, a další, 2010 str. 103)

V obou vydáních učebnic nalezneme kapitoly, které se svým obsahem prolínají s průřezovým tématem VMEGS. Tyto kapitoly podobně jako u nakladatele SPL však neodpovídají přínosům průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka především v oblasti dovedností a schopností stejně tak jako v oblasti postojů a hodnot. Žákovi jsou pouze předávány vědomosti. Tematické okruhy průřezového tématu se prolínají s učivem výchovy k občanství především v kapitole Globální problémy lidstva v učebnici pro 6. a 7. ročník (Místo, kde žijeme, Náš nejbližší domov, Svět přírody a svět lidské kultury, Globální společenské problémy) a v kapitole Mezinárodní společenství v učebnici pro 8. a 9. ročník (Potřeba mezinárodní spolupráce, mezinárodní hospodářská spolupráce, Evropská unie, Světová mezivládní spolupráce).

¹² Dudák, Vladislav. 1997. *Občanská výchova pro 6. a 7. ročník základní školy*. Praha : Fortuna, 1997. 80-7168-383-3.

Dudák, Vladislav. 2005. *Občanská výchova pro 8. a 9. ročník základní školy*. Praha : Fortuna, 2005. 80-7168-951-3.

SPN: Dudák, V. a kol.:¹³

Tato sada učebnic je zpracována podle osnov vzdělávacího programu Základní škola a v současné době již nemá schvalovací doložku MŠMT ČR. Jedná se o publikace formátu A5 (měkká vazba). Svou koncepcí se učebnice podobá výše zmíněné sadě z nakladatelství Fortuna. Také zde převažuje výkladový text, strukturovaný do jednotlivých podkapitol (nadpisy jsou barevně odlišeny). Text je poměrně obtížný (především syntaktický faktor – dlouhá souvětí). Na konci každé podkapitoly je zařazeno stručné shrnutí a několik otázek k textu. Po grafické stránce je tato publikace o něco zdařilejší, v úvodu nové kapitoly je zařazena barevná ilustrace a místy jsou vloženy rovněž fotografie, ovšem také zde plní povětšinou pouze ilustrativní funkci. (Labischová, a další, 2010 str. 104)

V publikacích tohoto nakladatelství najdeme učební texty, které se prolínají s průřezovým tématem v učebnicích pro 7. a 9. ročník. V učebnici pro 7. ročník jsou to kapitoly Lidé, země a problémy s podkapitolami Velké a malé problémy, Globální ekologické problémy, Globální společenské problémy, Příčiny globálních problémů, Člověk jako obyvatel 2 světů s podkapitolou Kultura proti přírodě a kapitola Řešení globálních problémů. V učebnici pro 9. ročník jde o kapitolu O otevřenosti světa aneb porozumění a spolupráce ve společnosti a mezi společnostmi s podkapitolou O otevřenosti mezi společnostmi. V těchto učebnicích se setkáváme s otázkami a úkoly na konci každé podkapitoly a kapitoly, v textu však můžeme nalézt také rámečky se zajímavými informacemi, které by mohly podnítit žákovu zvědavost k tomu, aby sám vyhledával další informace, dále jsou zde také krátké texty k zamyšlení, které by mohly sloužit k rozvíjení postojů žáka. Celkově je však učební materiál málo vhodný pro výuku průřezového tématu.

¹³ Adamová, Lenka a Hradecký, Václav. 1999. *Občanská výchova pro 7. ročník základní školy*. Praha : SPN - pedagogické nakladatelství, 1999. 80-7235-078-1.

Adamová, Lenka. 1999. *Občanská výchova pro 8. ročník základní školy*. Praha : SPN - Práce, 1999. 80-7235-105-2.

Dudák, Vladislav, Inquort, René a Mareda, Richard. 1999. *Občanská výchova pro 6. ročník základních škol*. Praha : SPN-pedagogické nakladatelství, 1999. 80-7235-061-7.

Dudák, Vladislav, Holčák, Petr a Mareda, Richard. 1999. *Občanská výchova pro 9. ročník základní školy*. Praha : SPN - Práce, 1999. 80-7235-122-2.

Tabulka č. 2.1 Hodnocení učebnic

Analyzované učebnice (Nakladatelství)	Fraus	Nakladatelství Olomouc	SPL - Práce	Fortuna	SPN
1. Aparát prezentace učiva					
A. Verbální komponenty					
Výkladový text prostý	ano	ano	ano	ano	ano
Výkladový text zřehledněný	ano	ano	ano	ano	ano
Shrnutí učiva k celému ročníku	ne	ne	ano	ne	ne
Shrnutí učiva k tématům	ano	ne	ano	ano	ano
Shrnutí učiva k předchozímu ročníku	ne	ne	ne	ne	ne
Doplňující materiál	ano	ano	ano	ano	ano
Poznámky, vysvětlivky	ano	ano	ano	ano	ano
Podtexty k vyobrazením	ano	ano	ano	ano	ano
Slovníčky pojmů, cizích slov aj.	ne	ne	ne	ne	ne
B. Obrázkové komponenty					
Umělecké ilustrace	ano	ano	ano	ano	ano
Nauková ilustrace (schématické kresby)	ano	ano	ano	ne	ano
Fotografie	ano	ano	ne	ne	ano
Mapy, kartogramy, plány, grafy	ano	ano	ano	ne	ne
Obrazová prezentace barevná	ano	ne	ano	ne	ano
2. Aparát řízení učení					
C. verbální komponenty					
Předmluva	ano	ano	ano	ano	ano
Návod práce s učebnicí	ano	ne	ano	ano	ano
Stimulace celková (podměty k zamyšlení)	ano	ano	ne	ano	ano
Stimulace detailní (podměty k zamyšlení v průběhu témat)	ano	ano	ano	ano	ano
Otázky a úkoly za kapitolou	ne	ne	ano	ano	ano
Otázky a úkoly za tématy	ne	ne	ano	ano	ano

Otázky a úkoly k celé učebnici	ne	ne	ano	ne	ne
Otázky a úkoly k předchozímu ročníku	ne	ne	ne	ano	ne
Ilustrace k úkolům komplexnější povahy	ne	ano	ne	ne	ne
Náměty pro mimoškolní činnost	ano	ano	ano	ne	ano
Explicitní vyjádření cílů učení pro žáky	ano	ano	ano	ne	ne
Prostředky/instrukce k sebehodnocení pro žáky	ne	ne	ne	ne	ne
Výsledky úkolů a cvičení	ne	ne	ne	ne	ne
Odkazy na jiné zdroje informací	ano	ano	ne	ano	ne
D. Obrazové komponenty					
Grafické symboly vyznačující určité části textu	ano	ano	ano	ano	ano
Užití zvláštní barvy pro určité části textu	ano	ne	ano	ne	ano
Užití zvláštního písma pro určité části textu	ano	ano	ano	ano	ano
Využití předsádky pro schémata, tabulky	ne	ne	ne	ne	ne
3. Aparát orientační					
E. Obrazové komponenty					
Obsah učebnice	ano	ano	ano	ano	ano
Členění učebnice na tematické bloky, lekce	ano	ano	ano	ano	ano
Marginálie, živá záhlaví	ano	ne	ne	ne	ne
Rejstřík (věcný, jmenný, smíšený)	ano	ne	ne	ne	ne
Celkem	25	20	24	19	22
Analyzované učebnice (Nakladatelství)	Fraus	Nakladatelství Olomouc	SPL - Práce	Fortuna	SPN

Z hodnocení vyplývá, že učebnice nakladatelství Fraus jsou nejlepší. Výsledky hodnocení od nakladatelství Olomouc jsou překvapující. Subjektivně je hodnotím jako druhé nejlepší. Domnívám se, že tento fakt je dán především tím, že učebnice ztrácela na hodnocení v části verbální komponenty, a to především protože neobsahuje otázky a úkoly za kapitolou,

tématem, k učebnici a k předchozímu ročníku. Učebnice otázky a úkoly obsahuje avšak ne za kapitolou, nýbrž vždy v jejím průběhu. Nedomnívám se však, že tato skutečnost by učinila učebnici méně hodnotnou. Naopak kvůli výše zmíněným bodům ve verbálním hodnocení získala na bodové hodnotě učebnice od nakladatelství SPL – Práce. Myslím si, že pořadí a bodové hodnocení však neodpovídá skutečné hodnotě učebnice, výsledek je pro mne překvapující, domnívala jsem se, že bude na podobné úrovni jako učebnice nakladatelství Fortuna a SPN.

3 Návaznost na rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. (VÚP Praha, 2007 str. 9)

Státní úroveň kurikulárních dokumentů je vymezena Národním programem vzdělávání a Rámcovým vzdělávacím programem. Rámcové vzdělávací programy můžeme odlišit podle etap vzdělávání (předškolní, základní a střední). Školní úroveň kurikulárních dokumentů, tzv. Školní vzdělávací programy, podléhají požadavkům kurikulárních dokumentů státní úrovně, avšak škola jakožto orgán, ve kterém vznikají ŠVP, má určité pravomoci, které může využít a promítnout svoje vize o vzdělávání do tohoto kurikulárního dokumentu. Podle těchto ŠVP je naplňováno vzdělávání na konkrétních školách.

Rámcové vzdělávací programy podle etap vzdělávání na sebe navazují, vymezují vzdělávací obsah a učivo a další součásti vzdělávání (průřezová témata, vedení žáků ke kompetencím). RVP je kurikulární dokument, který se v souladu s Národním programem vzdělávání v ČR snaží reagovat na potřeby doby a otevírá dnešní školu moderním metodám a formám výuky, snaží se reagovat na potřeby žáka a preferuje spíše individuální přístup. Ve výuce musí být naplněny cíle vzdělávání, které jsou vymezeny nejenom vědomostmi, ale také dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami žáků. RVP svojí povahou a charakterem přináší také inovaci v zaměření se na praktickou využitelnost poznatků, které si žáci osvojí a mezipředmětové vazby ve výuce, které tomuto cíli napomáhají.

3.1.1 Pojetí základního vzdělávání

Základní vzdělávání je jediné povinné v celé etapě vzdělávání v ČR. Svých charakterem navazuje na etapu předchozí (předškolní) a připravuje žáky na etapu následující (střední). Je rozděleno do dvou stupňů, které na sebe navazují. První stupeň je zaměřen spíše na snadný přechod žáků z rodinné a předškolní výchovy do školní. Vzdělávání na prvním stupni se snaží respektovat individuální potřeby žáků a motivovat je k učení. Druhý stupeň usiluje o výchovu k odpovědnému životu, snaží se žákům předat nejen vědomosti,

dovednosti, ale také postoje a hodnoty, které si žáci sami svědomitě a odpovědně budují. RVP svojí charakteristikou usiluje o to, aby žáky co nejlépe připravil na budoucí život.

3.1.2 Cíle základního vzdělání

Cíle základního vzdělávání mají napomoci k získání klíčových kompetencí žáků a pomoci jim úspěšně se orientovat v běžném životě.

Cíle základního vzdělání: (VÚP Praha, 2007 stránky 12 - 13)

- umožnit žákům osvojit si strategie myšlení a motivovat je pro celoživotní učení
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci
rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací, rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i přírodě
- učit žáky aktivně chránit a rozvíjet fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k ostatním lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi
pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je v souladu s nabytými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci

3.1.3 Klíčové kompetence žáků

Klíčové kompetence představují soubor znalostí, dovedností a postojů, které přesahují konkrétní oborové poznatky a umožňují jejich efektivní využití. Tyto kompetence jsou považovány téměř pro všechna pracovní zařazení a umožňují člověku, aby správně využíval a dále rozšiřoval své konkrétní dovednosti a znalosti zaměřené na určitý obor. Klíčové kompetence mají delší životnost než kvalifikace vázané na profesi. Mohou sloužit jako základ pro další učení. Jejich cílem je zvyšovat šance na uplatnění co nejširší vrstvě společnosti. (Čechová, 2006 str. 10)

Klíčových kompetencí je v RVP vymezeno šest: kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní.

Klíčové kompetence mají plnit roli prostředníka mezi nabytím a předáváním vědomostí a jejich využitím tak, aby tento proces byl co nejefektivnější. Strategie vedoucí k rozvoji klíčových kompetencí vychází z poznatků různých vědeckých disciplín (pedagogiky, psychologie, neurologie).

Strategie výuky klíčových kompetencí vychází z poznatků, které jsou prezentovány především těmito poznatky: (Čechová, 2006 stránky 14 - 15)

- Zkušenosti, které obsahují děj, zapojují více smyslů, jsou nezvyklé nebo emocionálně silné, se pamatují daleko lépe než zkušenosti obyčejné.
- Základem může být střídání různých přístupů a učebních strategií
- Koncepty založené na rozlišování dlouhodobé a krátkodobé paměti
- Koncepty založené na rozlišování povrchního a hlubšího učení

3.1.4 Průřezová témata

Průřezová témata jsou charakterizována jako aktuální témata, která mají sloužit potřebám současného vzdělávání a svým obsahem reagují na potřeby doby. Průřezová témata mají mezipředmětové vazby a svým obsahem se dobře využívají k realizaci a učení se klíčovými kompetencím. Průřezová témata jsou povinnou součástí RVP, a proto musí být zahrnuta do vzdělávání žáků. Neexistuje však sjednocený systém, jak průřezová témata vyučovat. Realizace výuky průřezových témat je v pravomocích školy. V obsahu RVP jsou průřezová témata definována charakteristikou, přínosem průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot. Charakteristika průřezového tématu také obsahuje vymezení tematických okruhů průřezového tématu.

RVP ZV vymezuje šest průřezových témat: Výchova demokratického občana, Výchova v evropských a globálních souvislostech, Osobností a sociální výchova, Multikulturní výchova, Mediální výchova a Environmentální výchova.

3.1.5 Vzdělávací oblast Člověk a společnost

RVP a jeho vzdělávací obsah je rozdělen do Vzdělávacích oblastí, které obsahují vzdělávací obory. Vzdělávací oblast Člověk a společnost je tvořena dvěma vzdělávacími obory – Dějepisem a Výchovou k občanství. Vzdělávací oblast je vymezena charakteristikou a cílovým zaměřením.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost se u žáků formují dovednosti a postoje důležité pro aktivní využívání poznatků o společnosti a mezilidských vztazích v občanském životě. Žáci se učí rozpoznávat a formulovat společenské problémy v minulosti i současnosti, zjišťovat a zpracovávat informace nutné pro jejich řešení, nacházet řešení a vyvozovat závěry, reflektovat je a aplikovat v reálných životních situacích. (VÚP Praha, 2007 str. 43)

3.2 Vzdělávací obor Výchova k občanství

Vzdělávací obor Výchova k občanství je charakterizována očekávanými výstupy a učivem. Učivo a výstupy jsou vždy formulovány zvlášť pro konkrétní okruhy.

Vzdělávací okruhy vzdělávacího oboru výchovy k občanství jsou:

- Člověk a společnost
- Člověk jako jedinec
- Stát a hospodářství
- Stát a právo
- Mezinárodní vztahy, globální svět

Vzdělávací obor Výchova k občanství se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb. Otevírá cestu k realistickému sebepoznání a poznávání osobnosti druhých lidí a k pochopení vlastního jednání i jednání druhých lidí v kontextu různých životních situací. Seznamuje žáky se vztahy v rodině a širších společenstvích, s hospodářským životem, činnostmi důležitých politických institucí a orgánů a s možnými způsoby zapojení jednotlivců do občanského života. Učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky. Rozvíjí občanské a právní vědomí žáků, posiluje smysl jednotlivců pro osobní i občanskou odpovědnost a motivuje žáky k aktivní účasti na životě demokratické společnosti. (VÚP Praha, 2007 str. 43)

3.2.1 Propojenost vzdělávacího oboru Výchova k občanství s Výchovou k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Tabulka č. 3.1 Propojenost průřezového tématu s vzdělávacím oborem

Tematický okruh VKO učivo	Tematický okruh Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Člověk ve společnosti Kulturní život	Evropa a svět nás zajímají Lidová slovesnost, zvyky a tradice národů Evropy
Stát a právo Právo v každodenním životě	Jsme Evropané Instituce Evropské unie a jejich fungování
Mezinárodní vztahy, globální svět Evropská integrace Mezinárodní spolupráce Globalizace	Objevujeme Evropu a svět Evropské symboly, Den Evropy Jsme Evropané Kořeny a zdroje evropské civilizace Klíčové mezníky evropské historie Evropská integrace Instituce Evropské unie a jejich fungování Čtyři svobody a jejich dopad na život jedince Co Evropu spojuje a co jí rozděluje Mezinárodní organizace

3.3 Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech v žácích podporuje globální myšlení a mezinárodní porozumění a jako princip prostupuje celým základním vzděláváním, aby budoucí evropští občané byli zodpovědnými a tvořivými osobnostmi, které nejen ctí svůj národ, ale cítí se být součástí jak Evropy, tak i celého světa.

Aby v tomto duchu uplatňovali tradiční evropské hodnoty, k nimž patří humanismus, svobodná lidská vůle, morálka, uplatňování práva a osobní zodpovědnost spolu s racionálním uvažováním, kritickým myšlením a tvořivostí. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech žáky seznamuje s možnostmi, které jim Evropa a svět poskytují, a ukazuje jim cestu, jak těchto možností využít ve prospěch svůj i celé společnosti. (PRUT - průřezová témata, 2012 str. 17)

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka (VÚP Praha, 2007 str. 96)

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy
- prohlubuje porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech
- prohlubuje základní vědomosti nezbytné pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací, jejich vlivu na řešení globálních i lokálních problémů v oblasti humanitární, politické, sociální, ekonomické, kulturní a dodržování lidských práv
- rozvíjí schopnost srovnávat projevy kultury v evropském a globálním kontextu, nacházet společné znaky a odlišnosti a hodnotit je v širších souvislostech
- rozšiřuje a prohlubuje dovednosti potřebné pro orientaci v evropském prostředí, seberealizaci a řešení reálných situací v otevřeném evropském prostoru
- prohlubuje vědomosti potřebné k pochopení souvislostí evropských kořenů a kontinuity evropského vývoje a podstaty evropského integračního procesu
- vede k pochopení významu společných politik a institucí Evropské unie; seznamuje s dopadem jejich činnosti na osobní i občanský život jednotlivce i s možnostmi jejich zpětného ovlivňování a využívání

- vede k poznání a pochopení života a díla významných Evropanů a iniciuje zájem žáků osobnostními vzory
- rozvíjí schopnost racionálně uvažovat, projevovat a korigovat emocionální zaujetí v situacích motivujících k setkávání, srovnávání a hledání společných evropských perspektiv

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá překonávat stereotypy a předsudky
- obohacuje pohledy žáka na sebe sama z hlediska otevřených životních perspektiv rozšířených možnostmi volby v evropské a mezinárodní dimenzi
- kultivuje postoje k Evropě jako širší vlasti a ke světu jako globálnímu prostředí života
- utváří pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti
- podporuje pozitivní postoje k tradičním evropským hodnotám
- upevňuje osvojování vzorců chování evropského občana a smysl pro zodpovědnost

4 Charakteristika tematických okruhů a základních pojmů Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Tematické okruhy průřezového tématu podněcují zájem žáků o Evropu a svět a zprostředkovávají jim poznání Evropy a světa jako uspořádaného prostředí, měnícího se v čase, v němž se lidé setkávají, společně řeší problémy a utvářejí svůj život. Prostřednictvím tematických okruhů si žáci zpestřují obraz Evropy, uvědomují si souvislosti mezi řešením běžných situací občana a globálními problémy a možnost utváření své vlastní životní perspektivy v evropském a globálním prostoru. (VÚP Praha, 2007 str. 96)

4.1 Evropa a svět nás zajímá

Rodinné zážitky a zkušenosti z Evropy a světa

Rodinné příběhy se odehrávají ve společenských skupinách, které jsou založené na manželství či pokrevním příbuzenství – rodině. Rodina je základní sociální institucí, podle vedoucího postavení muže nebo ženy se dělí na patriarchát nebo matriarchát. (Baar, a další, 2010 str. 6)

Místa, události a artefakty mající vztah k Evropě a světu

Evropa je místem na světě, jež může nabídnout nepočet míst hodných naší pozornosti. Památky můžeme obdivovat jak z hlediska přírodní, tak kulturní a historické hodnoty. Evropa se utvářela pod vlivem šíření písma, později knihtisku a zaoceánských objevů, ovlivnily ji především válečné konflikty a objevy nových technických vynálezů.

Život dětí v jiných zemích

Úmluva o právech dítěte zajišťuje všem dětem na světě stejná práva, napříč různými kulturami a rozvojovou úrovní různých oblastí světa. Lze poukázat na hlavní rozdíly života dětí na úrovni státní (národnostní menšiny), evropské (jiné kulturní zvyky mimoevropských kultur) a globální.

Lidová slovesnost, zvyky a tradice národů Evropy

Lidová slovesnost, zvyky a tradice se šířily mluvenou formou v různých podobách napříč Evropou. Hlavní evropské svátky vycházejí především z křesťanské a židovské tradice (slavení Velikonoc a Vánoc, podobnost a rozdílnost ve slavení těchto svátků v Evropě).

Naši sousedé v Evropě

Česká republika leží v „srdci Evropy“, v pomyslném středu obklopena Polskem, Německem, Rakouskem a Slovenskem. Historický vývoj našeho státu byl ovlivňován významnými událostmi v celé Evropě, zejména vztahy se sousedními národy. S některými tragickými obdobími tohoto procesu (II. světová válka a období nesvobody pod nadvládou jiných velmocí), které poznamenaly tyto vztahy, se vyrovnáváme dodnes. Nejbližší mají Češi k Slovákům, se kterými byli součástí jednoho státu – Československa.

4.2 Objevujeme Evropu a svět

Naše vlast a Evropa

Novodobá historie naší vlasti byla utvářena především těmito důležitými milníky – roky 1918, 1989 a 1993. Mezi mezinárodně významné osobnosti lze zařadit například Karla IV., Jiřího z Poděbrad, T. G. Masaryka, Tomáše Baťu a Václava Havla, osobnost celosvětově uznávanou a známou. Nejednalo se vždy pouze o státníky. S novodobými dějinami souvisí také pojmy: Sudety, Protektorát Čechy a Morava, fašistické Německo, Komunistický režim, ČSSR, Československo, Česká republika. Nejen novodobé dějiny utvářely tvář naší vlasti, ale také dějiny za vlády významných evropských i českých šlechtických rodů.

Evropské krajiny

Evropa je díky své rozloze tvořena různými typy krajin – regionů, které se utvářely především fyzickogeografickými a socioekonomickými činiteli, což je v těchto regionech patrné. Za hlavní evropské krajiny můžeme považovat Východoevropské území, Skandinávii, Britské ostrovy, Středomoří, Alpské státy, Balkán a Středoevropský prostor. V rámci těchto oblastí můžeme vymezit základní charakteristiku těchto oblastí, tedy společné znaky.

Evropa a svět

Evropské chápání a myšlení se utvářelo na základě vlivu Řeckého a Římského vidění světa. Dnešní prostor Evropy považujeme za vyspělý svět s rozvinutými zeměmi, které jsou dědictvím koloniálních velmocí především dnešních států západní a jihozápadní Evropy, tedy států, které měly přístup k moři a podnikaly zámořské objevy.

Mezinárodní setkávání

Mezinárodní setkávání probíhá na různých úrovních formality (vládní, nevládní, státní, soukromé, atd.) a s různými cíli (integrační, společenské, kulturní, atd.). Mezinárodní setkávání nám umožňuje poznávat svět a pochopit ho se všemi jeho dimenzemi a aspekty a předcházet problémům. Nejpopulárnější akce tohoto charakteru jsou bezesporu olympijské hry, jejichž historie sahá až do 8. stol. př. n. l. Mezi další významné mezinárodní setkání patří summity různých politických seskupení.

Státní a evropské symboly

Státní vlajky, znaky, hymna, pečeť a symboly patří k tradici evropských národů. Státní vlajky mají rozdílné členění pole a jsou různě barevné.

Vlajku České republiky tvoří bílý pruh nad červeným s modrým netypickým trojúhelníkem, velký státní znak je čtvrcený štít s dvojitým vyobrazením stříbrného dvouocasého lva na červeném poli, stříbrno-červené šachové orlice na modrém poli a červené orlice se stříbrným půlměsícem na hrudi na žlutém poli. (Baar, a další, 2010 str. 35)

Den Evropy

Dne 9. května vedoucí představitelé EU na vrcholném setkání v roce 1985 v Milánu rozhodli, že se právě tento den bude slavit jako „Den Evropy“ a stane se tak jedním ze základních symbolů EU. Evropa byla po druhé světové válce rozdělena na západní a východní blok, v rámci kterých vznikly hospodářské a vojenské organizace. Ve východním bloku vznikla Rada vzájemné hospodářské pomoci a Varšavská smlouva, které po pádu železné opony zanikly v roce 1991. V západním bloku vznikla Evropská unie (dříve Evropské společenství) a Severoatlantská aliance, které po pádu železné opony rozšiřují počet členů o některé státy někdejšího východního bloku. (Baar, a další, 2010 str. 52)

Život Evropanů a styl života v evropských rodinách

Evropa patří mezi nejvyspělejší části světa, její občané mají velmi vysokou životní úroveň oproti zbytku světa. Základní jednotkou společnosti je rodina, která má v evropské společnosti tradiční postavení, avšak v současné době je konfrontována s moderními populačními trendy – stárnutí obyvatelstva, soužití osob mimo manželství, atd.

Životní styl a vzdělávání mladých Evropanů

Životní styl Evropanů je vázán na kulturu a zvyky, z kterých jednotlivé osoby vzešly, ale také na jejich osobní preference. Styl trávení volného času není vázán na pohlaví a je v zásadě velmi podobný napříč celou Evropou. Evropané se vzdělávají díky dobře dostupnému školskému systému, který je dozorován státem, mimo to mají také možnost se vzdělávat, díky evropské spolupráci, v jiných státech v rámci evropských vzdělávacích programů.

4.3 Jsme Evropané

Kořeny a zdroje evropské civilizace

Evropská civilizace dala světu hodnoty jako humanismus a osvícenství, které vycházejí z kulturního rámce starověkého Řecka Říma a křesťanských hodnot, které se staly nedílnou součástí Evropy a její nositelkou. Humanismus je kulturněhistorický směr renesance, který uznává hodnotu člověka a lidskosti. Humanismus úzce souvisí s osvícenstvím, které jako intelektuální a filosofický směr naléhal na význam rozumu, svobody a demokracie a rovnosti.

Klíčové mezníky evropské historie

Za největší klíčové mezníky ve vývoji Evropy je považováno přijetí křesťanství a ubránění se vlivu jiných náboženství a válečné konflikty 20. století – první a druhá světová válka. Poválečná situace (utrpení, hlad, bída) byly v Evropě živnou půdou pro vznik ideologií – komunismu a nacismu. Komunismus jako ideologii prosadil V. I. Lenin v Rusku a vytvořil první socialistický stát Svaz sovětských socialistických republik. Nacismus vznikl v Německu na počátku 20. století a jeho ideologie sloužila k podpoře myšlenky světové nadvlády Němců, k likvidaci Židů a v konečném důsledku k rozpoutání druhé světové války Německem s cílem ovládnout celý svět. Komunismus se rozšířil i do dalších států, jeho ideologie byla přijata po druhé světové válce zejména ve státech střední a východní Evropy. Po porážce Německa ve druhé světové válce došlo k rozdělení Evropy na západní demokratický systém a východní komunistický, byla vytvořena tzv. železná opona mezi dvěma ideologiemi a mezi východními státy byla vedena tzv. studená válka. (Baar, a další, 2010 str. 47)

Evropská integrace

Evropská integrace je proces, který započal podepsáním Pařížské smlouvy a stále pokračuje. V současnosti má Evropská unie 27 členů, jedním z nich je od 11. května 2004 Česká republika. Evropská unie má tendence se dále rozšiřovat a připojit další státy, které podaly přihlášku a staly se tak kandidátními zeměmi, můžeme však také mluvit o potencionálních kandidátech, kteří zatím přihlášku nepodali. Nyní je nejvýznamnějším dokumentem Evropské unie Lisabonská smlouva, jejímž podpisem členské státy delegovaly některé pravomoci na Evropskou unii. Evropská unie má stejně tak jako evropské státy symboly, jimiž jsou: vlajka, měna (euro), hymna (Óda na radost – text: Friedrich Schiller, hudba: Ludwig van Beethoven), Den Evropy (9. května) a motto („Jednotná v rozmanitosti“).

Instituce Evropské unie a jejich fungování

Evropská unie je vybudována na třech pilířích: Evropská společenství, Společná zahraniční a bezpečnostní politika a Policejní a justiční spolupráce v trestních věcech. Rozhodování, které bylo delegováno členskými státy, probíhá v tzv. rozhodovacím trojúhelníku: Rada Evropské unie (zastoupena ministry členských států – podle účelu zasedání se účastní ministři jednotlivých ministerstev), Evropský parlament, který vykonává legislativní funkci a Evropská komise, která vytváří politiku unie. Evropská unie je tímto způsobem integrace ve světě ojedinělá a vytváří zcela nový typ integrace.

Čtyři svobody a jejich dopad na život jedince

Evropská unie je provázána tzv. svobodami, které mají usnadnit spolupráci na jejím území a mezi státy. Za tyto svobody považujeme volný pohyb zboží, volný pohyb osob, volný pohyb služeb, volný pohyb kapitálu a volný pohyb informací. Na základě těchto nabytých svobod došlo k vymezení vnitřního trhu, který nemá vnitřní hranice.

Co Evropu spojuje a co ji rozděluje

Evropa sdílí jeden historicky a kulturně provázaný prostor, který v současnosti prochází silnými integračními tendencemi, avšak jednotná není zdaleka ve všem. Rozdělují jí například geopolitické vazby, geopolitické vnímání světa a levo-pravicové vnímání politik států, ale také postoj k ohniskům problémů ve světě (ČR jako tradiční partner Izraele). Problematicky můžeme vnímat otázku Turecka jako kandidátní země, která však o vstup usiluje již velmi dlouhou dobu bez úspěchů (otázka rozdílnosti kultur a hospodářsko-

ekonomického potenciálu). Dále Evropu rozděluje právě Evropská unie, která dělí státy Evropy na členské státy a nečlenské.

Mezinárodní organizace a jejich příspěví k řešení problémů dětí a mládeže

V roce 1989 byla na půdě OSN podepsána Úmluva o právech dítěte. Ta obsahuje tři hlavní zásady: právo dítěte na zdravý životní styl, právo na ochranu před ozbrojenými konflikty, zneužíváním, vykořisťováním a násilím a právo na kvalitní vzdělání. Problematiku zaměstnanosti, ale i vzdělání a mobility mladých lidí řeší Evropský pakt mládeže, který byl přijat v roce 2005 Evropskou unií. YMCA a Skautské mezinárodní hnutí patří k nejvýznamnějším celosvětovým mezinárodním organizacím, které nabízí rozmanité aktivity pro volný čas dětí a mládeže. (Baar, a další, 2010 str. 61)

5 Návrh začlenění průřezového tématu do výuky na ZŠ

Realizace průřezového tématu Výchovy v evropských a globálních souvislostech může probíhat několika formami, v kterých můžeme nacházet jak pozitiva, tak negativa. Je na učitelích a na vedení školy, aby stanovilo podle možností, které škola má, a podle stanovených priorit, jakou formu realizace pedagogičtí pracovníci vyberou.

Tabulka č. 5.1 - Výhody a nevýhody začlenění průřezového tématu do výuky na ZŠ (Dlouhá, 2006 str. 12)

	Výhody	Nevýhody
Integrace	<p>Zařazení do ŠVP v rámci vzdělávacího oboru, organizačně nejjednodušší</p> <p>Spolupráce v pedagogickém sboru není náročná (učitel předmětu má celkový přehled o výuce)</p> <p>Šetří disponibilní časové dotace</p> <p>Rozdílné pohledy na tematické okruhy</p>	<p>Potlačení interdisciplinarity, zaměřenost na předmětovou aprobaci</p> <p>Časté využívání tradičních metod a forem výuky</p> <p>Náročnější koordinace návaznosti tematických okruhů</p> <p>Nárůst objemu učiva v daném předmětu</p>
Projekt	<p>Interdisciplinarita, mnohostranný pohled na téma, moderní metody a formy vyučování</p> <p>Atraktivita projektu</p> <p>Praktické výstupy</p> <p>Praktická využitelnost (spolupráce s institucemi, organizacemi, centry)</p>	<p>Náročnost na spolupráci, realizaci i přípravu</p> <p>Není zasazen do souvislosti s učivem</p> <p>Netradiční metody a formy výuky</p>
Samostatný předmět	<p>Ucelenost, systematičnost a hloubka probírání jednotlivých témat</p> <p>Jednoznačnost zařazení do učebního plánu</p> <p>Možnost profilace a strategie školy</p>	<p>Odčerpává disponibilní časovou dotaci</p> <p>Riziko „neprůřezovosti“</p> <p>Kvalifikovanost pedagogů</p> <p>Náročnost přípravy, malé množství materiálů</p>

6 Návrh vlastní realizace průřezového tématu ve výuce na ZŠ

Tato kapitola obsahuje vlastní návrh realizace průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Je rozdělena do dvou celků podle témat, dále každé téma na tři části (projekt – vyučovací hodiny, projektový den a dlouhodobý projekt). Kapitola má tedy celkem šest částí. Pro toto zpracování jsem se rozhodla vzhledem ke zkušenostem, které jsem nabyla na praxi a které jsem získala ve škole díky hodnocení spolužáků. Domnívám se, že začlenění průřezových témat do výukových hodin je nejběžnější. Dále méně častou, avšak stále více zakomponovanou formou výuky do školních vzdělávacích plánů, jsou projektové dny a dlouhodobé projekty, jako málo běžné se jeví využití samostatného předmětu. Z toho důvodu, který však mohu podložit pouze svými domněnkami a zkušenostmi, jsem se rozhodla pro tuto formu vlastního návrhu realizace tak, aby bylo možno ji využít v praxi.

6.1 Projekt - Život v mezinárodním společenství

Vzdělávací oblast:	Člověk a společnost
Vzdělávací obor:	Výchova k občanství – Mezinárodní vztahy, globální svět
Průřezové téma:	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Ročník:	9. ročník základní školy
Mezipředmětové vztahy:	Zeměpis, Dějepis, Informatika, Hudební výchova
Téma:	Mezinárodní vztahy
Obsah:	Žáci se v průběhu projektu seznamují s jednotlivými tématy vyučovacích hodin.
Pomůcky:	Pracovní listy č. 1 - 6, tabule, počítače, dataprojektor, vlajky mezinárodních organizací
Časová náročnost:	6 vyučovacích hodin (6 × 45 min)

Programové cíle

Cíle kognitivní:	Žák bude schopen uvádět základní informace o Evropské unii, porozumí významu evropské integrace. Rozumí také významu a výhodám jiných mezinárodních institucí. Žák vyjádří vlastními slovy svůj názor. Žák je schopen roztřídit informace na základě kritérií, které sám stanoví. Je schopen nalézat řešení problémových zadání. Žák tvoří návrhy řešení zadání.
Cíle psychomotorické:	Žák navrhuje řešení problémů. Žák využívá k vyhledávání informací internet. Žák formuluje argumenty. Žák se podílí na řešení problémových úloh.
Cíle postojové:	Žák je ochoten spolupracovat se spolužáky, naslouchá jim a aktivně se podílí na výuce. Žák oceňuje práci ostatních na základě vlastního přesvědčení. Žák integruje hodnoty a hlavní poslání Evropské unie.

Prekoncepty:	Žák má znalosti z předešlých ročníků výuky Výchovy k občanství. Za důležité jsou také považovány znalosti ze zeměpisu a to především ze socioekonomické a regionální geografie. Stejně tak podstatné jsou znalosti z dějepisu, především dějiny Evropy a to především dějiny 20. století. Pro praktické využití jsou vhodné znalosti z informatiky.
Metody výuky:	<p>Monologické metody (výklad učitele)</p> <p>Dialogické metody (diskuse, brainstorming, rozhovor)</p> <p>Metody písemných prací (úvahy, pracovní listy)</p> <p>Metody práce s textem (četba souvislého textu – porozumění)</p> <p>Nácvik praktických dovedností (didaktické hry, aktivity)</p>
Formy výuky:	Pro většinu výuky je využita hromadná a frontální výuka, která však značně využívá metody aktivního vyučování, které vedou k rozvoji klíčových kompetencí. Projekt také využívá metod skupinové a kooperativní výuky, zejména u některých didaktických her, kde žáci hledají řešení společně.

Výukové cíle daného celku (časového či tematického)

Způsob ověření zda byl cíl naplněn	Učivo	Hlavní strategie (metody, formy, učebnice, pomůcky atd.)	Mezipředmětové vztahy, přesahy, možná integrace, kompetence.
1.	Žáci uvádí některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má vztah ČR, posoudí jejich význam ve světovém dění. Žáci oceňují hodnoty nesoucí mezinárodní organizace. Žáci vyjadřují svůj názor, který formulují písemně.		
Analýza výkonu žáků. Pozorování	Mezinárodní organizace OSN, NATO, EU	Hromadná a frontální výuka Diskuse Skupinová práce	Zeměpis Dějepis Kompetence komunikativní
2.	Žáci dokáží vlastními slovy popsat význam evropské integrace. Dokáží vysvětlit význam a výhody členství v EU. Žáci jsou schopni argumentovat pro a proti. Žáci se účastní diskuse.		
Pozorování (skupinová práce)	Evropská integrace podstata, význam, výhody	Hromadná a frontální výuka Didaktické hry Samostatná práce Práce ve dvojicích	Kompetence komunikativní Kompetence k učení
3.	Žáci se zajímají o zkušenosti svých spolužáků. Prohlubují své vědomosti srovnáním svých zkušeností s ostatními. Dokáží vyhledat informace na internetu a prezentovat je. Reagují na podněty a nápady spolužáků. Oceňují práci spolužáků.		
Analýza výkonu žáků	Zajímáme se o Evropu	Skupinová a kooperativní výuka Skupinová práce	Informatika

Výukové cíle daného celku (časového či tematického)

Způsob ověření zda byl cíl naplněn	Učivo	Hlavní strategie (metody, formy, učebnice, pomůcky atd.)	Mezipředmětové vztahy, přesahy, možná integrace, kompetence.
4.	Žáci dokáží reprodukovat informace, popsat, jaké pravomoci mají hlavní evropské orgány. Dokáží vyhledávat na internetu. Zhodnotí práci spolužáků.		
Analýza výkonu žáků. Pozorování	Instituce EU	Hromadná a frontální výuka Porozumění textu Didaktické hry	Kompetence k řešení problému
5.	Žák je schopen navrhnout řešení, je schopen vnímat souvislosti. Žák prezentuje svůj názor a obhájí ho. Žák přijímá podněty. Žák integruje základní cíle EU.		
Analýza výkonu žáků. Pozorování	Zdroje a kořeny evropské civilizace, symboly EU	Hromadná a frontální výuka Didaktické hry	Kompetence k řešení problému Kompetence komunikativní
6.	Žáci dokážou vyjádřit vlastními slovy naučené učivo. Žáci přijímají a reagují na podněty. Oceňují význam evropské integrace. Žáci se naladí k činnosti.		
Zkoušení Analýza výkonu žáků Pozorování	Významná místa a osoby v Evropě	Hromadná a frontální výuka Diskuse Samostatná práce	Hudební výchova Zeměpis Dějepis

Cíl VH	Žáci uvádí některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má vztah ČR, posoudí jejich význam ve světovém dění. Žáci oceňují hodnoty nesoucí mezinárodní organizace. Žáci vyjadřují svůj názor, který formulují písemně.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a společnost, Předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Mezinárodní organizace OSN, NATO, EU, PT – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Obsah	Seznámení se s tématem mezinárodní organizace, zamyšlení nad významem evropské integrace, úvod do vzniku a historie EU
Pomůcky	Pracovní list č. 1, vlajky mezinárodních organizací

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod Motivace 10 min.</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy. Doneste do vyučování obrázek nebo vlajku EU, NATO, OSN. Ptejte se žáků, co mají organizace, jejichž vlajky jste donesl, společného, jak je lze obecně pojmenovat.	Odpovídá na otázky učitele. Snaží se aktivně zapojit do vyučování.
<i>Expozice 30 min.</i>	Učitel rozdává žákům pracovní listy. Řídí a moderuje vypracování pracovních listů a výuky. Žákům odpovídá na případné dotazy. Zadá domácí úkol – poslední bod pracovního listu.	Žák vypracovává pracovní list. Plní pokyny učitele. Spolupracuje ve dvojicích.
<i>Upevňování Zpětná vazba 5 min.</i>	Zeptejte se, zda bylo vše srozumitelné, dejte žákům prostor pro otázky.	Žák vypracovává samostatnou práci (domácí úkol) Ujasní si, zda rozumí tématu, pokud ne, ptá se učitele.

Cíl VH	Žáci dokáží vlastními slovy popsat význam evropské integrace. Dokáží vysvětlit význam a výhody členství v EU. Žáci jsou schopni argumentovat pro a proti. Žáci se účastní diskuse.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a příroda, předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Evropská integrace, podstata, význam, výhody
Obsah	Diskuse o členství v EU. Aktivita mnemotechnika. Argumentování pro a proti EU.
Pomůcky	Počítač, dataprojektor, tabule, pracovní list č. 2

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod Motivace</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy. Zhodnocení odevzdaných úvah z předešlé hodiny	Žák vymýšlí argumenty na téma zadané učitelem. O svých argumentech se snaží přesvědčit spolužáka v lavici.
<i>15 min.</i>	Řiďte diskusi, žáci necht' dodržují pravidla pro diskusi. Nechejte žáky, aby vyjadřovali svůj názor. Sdělte žákům, že v lavicích ve dvojicích musí přesvědčit spolužáka o výhodách či nevýhodách členství ČR v EU podle toho, jak určíte. Poté vyměňte role. Po diskusi žáků v lavicích, uveďte krátké zhodnocení. Vyzvedněte nosné myšlenky a hodnoty EU tak, aby aktivita nevyzněla negativně.	Argumenty sepíše. Se spolužákem si vyměňuje argumenty, zkouší ho přesvědčit o opaku.
<i>Expozice 20 min.</i>	Ved'te aktivitu mnemotechnika. Po skončení aktivitu reflektujte. Na konci aktivity vyzvedněte její praktické	Aktivně se zapojuje do didaktické hry mnemotechnika.

	<p>využití jako učební techniky.</p> <p>Každý pojem z aktivity mnemotechnika vysvětlete tak, aby si k němu žáci mohli udělat krátký zápis.</p> <p>Pracujte s žáky podle pracovního listu. Společně s žáky se zamýšlejte nad výhodami a nevýhodami členství v EU.</p>	<p>Žák vypracuje pracovní list. Plní pokyny učitele. Zapojuje se do výuky. Zapisuje si poznámky k učivu.</p>
<p><i>Upevňování</i> <i>10 min.</i></p>	<p>Kontrola a zpětná vazba k činnostem vycházejících z pracovního listu</p>	<p>Žák kontroluje sebe sama, zda porozuměl učivu.</p>

Aktivita Diskuse – Aktivita k rozvoji klíčové kompetence komunikativní

Cílem aktivity je nacvičovat diskusi. Ve skupině se v ideálním případě posadíme do kruhu. Učitel stanoví téma, pravidla, kterými se bude diskuse řídit (př. Příspěvky pouze k tématu, časový limit příspěvku, atd.) a čas na diskusi. Učitel by se měl vyvarovat subjektivních vysvětlení. Průběh moderuje učitel, tak aby se ke slovu mohl dostat snadno každý. (Čechová, 2006)

Aktivita Mnemotechnika (aktivita k rozvoji klíčové kompetence k učení)

Připravte si kartičky stejné velikosti, na každé z nich bude napsán jeden pojem k novému učivu. Kartičky rozmístěte po třídě. Sdělte žákům, že cílem aktivity je naučit se techniku, pomocí níž se snadněji učí novému učivu a jeho zapamatování. Žákům měřte čas, který je určen k tomu, aby se mohli volně pohybovat po třídě a zapamatovali si pojmy na kartičkách. Po uplynutí předem daného času (podle množství kartiček vyzvěte žáky, aby se posadili a snažili se napsat co nejvíce pojmů, které si zapamatovali. Na konec zařaďte krátkou reflexi: Jak se žákům s technikou pracovalo? Kolik pojmů si zapamatovali? (Čechová, 2006)

Návrh pojmů na kartičky k aktivitě mnemotechnika:

- EU je politické a ekonomické sdružení evropských států
- Politika EU stojí na „třech pilířích“
- Pilíř č. 1 – Evropská společenství (hospodářská, měnová, celní, společný trh)

- Pilíř č. 2 – Společná zahraniční a bezpečnostní politika
- Pilíř č. 3 – Policejní a justiční spolupráce
- Zakládající státy – Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Francie, Itálie, Německo
- EU má 27 členských států
- ČR se stala členem EU v roce 2004 (rozšíření o 10 států)
- EU vznikla na základě Maastrichtské smlouvy, která začala platit v roce 1993
- Hlavní orgány EU jsou – Evropská rada, Rada EU, Evropská komise, Evropský parlament, Soudní dvůr EU, Evropská centrální banka, Účetní dvůr
- Sídlem EU je Brusel
- EU je založena na ekonomické integraci
- Evropská rada – určuje politické nasměrování, tvořena nejvyššími představiteli členských zemí
- Rada EU – uskutečňují jednotlivá politická rozhodnutí, ministři vlád jednotlivých zemí
- Evropská komise – dohlíží na zájmy EU jako celku
- Volby do evropského parlamentu jsou svobodné, všeobecné, rovné, přímé, tajné. Volební období je pětileté.
- ČR je zastoupena 22 europoslanci, kteří byli zvoleni poměrným volebním systémem. Poslední volby se konaly v roce 2009

Cíl VH	Žáci se zajímají o zkušenosti svých spolužáků. Prohlubují své vědomosti srovnáním svých zkušeností s ostatními. Dokáží vyhledat informace na internetu a prezentovat je. Reagují na podněty a nápady spolužáků. Oceňují práci spolužáků.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a společnost, Předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Zajímáme se o Evropu
Obsah	Motivační povídání o zkušenostech s Evropou, didaktická hra, práce s počítačem a pracovním listem – vyhledávání informací, prezentace výsledků
Pomůcky	Počítače, pracovní list č. 3

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod</i> <i>Motivace</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy	Zvednutím ruky (projev souhlasu) odpovídá na otázky položené učitelem.
<i>10 min.</i>	Ptejte se na jednoduché otázky (viz. motivační otázky)	
<i>Expozice</i> <i>25 min.</i>	Vyzvěte žáky, aby na lístek napsali evropskou zemi, kterou navštívili. Dále žákům řekněte, aby vytvořili skupinky podle zemí, které mají napsané na lístečcích. Pomáhejte skupinkám žáků vypracovat úkol z pracovního listu. Vytvořte skupiny k dalšímu úkolu z pracovního listu (mohou být z předešlé aktivity nebo nové), dohlédněte na zjišťování informací	Žák naslouchá pokynům učitele a plní úkoly zadané učitelem. Spolupracuje ve skupinkách, sdílí svoje zážitky a názory. Prezentuje práci skupiny. Odpovídá na otázky v pracovním listu, vyhledává na internetu. Spolupracuje se spolužáky. Společně se spolužáky předvádí výsledky své práce.

	<p>žáků na internetu.</p> <p>Uvádějte prezentaci výsledků žáků.</p> <p>Po každé prezentaci jednotlivých skupinek vyzvěte žáky, aby ohodnotili práci. Zeptejte se, jestli by na základě této prezentace zemi chtěli poznat (kdo ano, ať zvedne ruku).</p>	Hodnotí práci spolužáků
<p><i>Upevňování</i></p> <p><i>Zpětná vazba</i></p> <p><i>10 min.</i></p>	<p>Zeptejte se, zda bylo vše srozumitelné, dejte žákům prostor pro otázky.</p>	<p>Žák vypracuje samostatnou práci (domácí úkol).</p> <p>Ujasní si, zda rozumí tématu, pokud ne ptá se učitele.</p>

Motivační otázky:

Kdo rád jezdí na výlety?

Kdo rád poznává nové věci?

Kdo byl někdy v zahraničí?

Kdo by rád poznal exotické krajiny?

Kdo by si vybral raději výlet do Ameriky než do Afriky?

Kdo byl někde mimo Evropu?

Komu se líbí v ČR?

Chtěl bych bydlet jinde?

Kdo byl na východ od ČR?

Cíl VH	Žáci dokáží reprodukovat informace, popsat jaké pravomoci mají hlavní evropské orgány. Dokáží vyhledávat na internetu. Zhodnotí práci spolužáků.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a společnost, Předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Instituce EU
Obsah	Seznámení se s tématem mezinárodní organizace, zamyšlení nad významem evropské integrace, úvod do vzniku a historie EU
Pomůcky	Pracovní list č. 4

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod Motivace</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy.	Zapojí se do aktivity kvarteto
<i>10 min.</i>	Uveďte aktivitu kvarteto a zhodnoťte správnost řešení žáků.	Spolupracují se spolužáky
<i>Expozice 30 min.</i>	Žákům rozdejte texty o institucích EU. Dohlížejte, aby si žáci nastudovali text. Vysvětlete a řiďte aktivitu „Co mám na zádech“. Po aktivitě ved'te krátkou reflexi, zeptejte se, jaké žáci používali otázky, na co se obecně ptali.	Žáci sami čtou text, snaží se zapamatovat co nejvíc informací. Žáci se snaží zapojit do aktivity určené k seznámení se s učivem, aktivně spolupracují se spolužáky.
<i>Upevňování Zpětná vazba 5 min.</i>	Zopakujte podstatné informace z hodiny, vysvětlete případné nejasnosti a zodpovězte dotazy žáků. Zeptejte se, zda se žákům aktivity líbily	Naslouchá krátké reflexi učitele, pokud něčemu nerozumí, ptá se. Odpovídá na dotazy učitele o praktickém využití aktivit a o tom, zda se mu líbili či nikoliv.

Aktivita Kvarteto – aktivita k rozvoji klíčové kompetence k řešení problémů

Sdělte žákům, že cílem aktivity je přemýšlet o probrané látce, propojovat jednotlivé pojmy a opakovat si je. Dopředu si připravte tematicky zaměřené kvarteto (rozstříhané papíry na kartičky). Rozstříhané kvarteto rozdělte jako karty do 5 skupin, každé skupině je přidělena kompletní sada. Skupina si karty rozdává a hraje obvyklými pravidly. Aktivitu s žáky zhodnoťte, zeptejte se, jak se jim pracovalo. (Čechová, 2006)

A1 Paříž	A2 Napoleon Bonaparte	A3 zakládající člen EU (1958)	A4 poloprezidentská republika
B2 Londýn	B2 Jindřich VIII.	B3 Vstup do EU 1973	B4 konstituční monarchie
C1 Řím	C2 Benito Mussolini	C3 zakládající člen EU (1958)	C4 parlamentní republika
D1 Berlín	D2 Angela Merkelová	D3 zakládající člen EU (1958)	D4 federativní parlamentní republika
E1 Madrid	E2 Francisco Frank	E2 Vstup do EU 1986	E2 konstituční monarchie
F1 Brusel	F2 Albert II.	F3 zakládající člen EU (1958)	F4 federativní konstituční monarchie
G1 Stockholm	G2 Alfréd Nobel	G3 Vstup do EU 1995	G4 konstituční monarchie

Aktivita „Co mám na zádech“ – aktivita k rozvoji klíčové kompetence k řešení problémů

Připravte si malé kartičky s pojmy, v našem případě na kartičky napište hlavní instituce EU (pouze však ty, které jsou obsaženy v textu pracovního listu) tak, aby každá instituce byla zastoupena ve stejném počtu, pokud je to možné. Každému žákovi nalepte na záda pomocí lepicí pásky kartičku s pojmem. Sdělte žákům pravidla hry: Nikdo nesmí nic přečíst nahlas. Cílem je zjistit, co mám na zádech. Smí se používat pouze synonyma, popisy, definice pojmů. Pokud žáci poznají, co mají na zádech, stoupnou si na místo určené pro pojem, který nosí. Skupina, která se sejde jako první, vítězí. (Čechová, 2006)

Cíl VH	Žák je schopen navrhnout řešení, je schopen vnímat souvislosti. Žák prezentuje svůj názor a obhájí ho. Žák přijímá podněty. Žák integruje základní cíle EU.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a společnost, Předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Kořeny a zdroje evropské civilizace, symboly EU
Obsah	Zdroje a kořeny evropské civilizace, Symboly EU
Pomůcky	Pracovní list č. 5, tabule

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod Motivace</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy. Ved'te brainstorming na téma, co vím o evropské civilizaci.	Zapojuje se do aktivity brainstorming.
<i>10 min.</i>	Zapisujte asociace žáků na tabuli. Po ukončení krátce reflektujte.	Naslouchá spolužákům. Výsledek brainstormingu reflektuje spolu s učitelem.
<i>Expozice 30 min.</i>	Pomocí aktivity „černá ovce“ nastiňte některé aspekty utváření evropské civilizace. Zkontrolujte správnost řešení. Prezentujte žákům symboly EU a Den Evropy.	Pracuje s pracovním listem, řeší aktivitu „černá ovce“. Odpovídá na dotazy učitele, reflektuje aktivitu. Poslouchá výklad učiva a pracuje s pracovním listem
<i>Upevňování Zpětná vazba 5 min.</i>	Vyzvěte žáky, aby sepsali na papír 5 otázek o probrané látce, na kterou znají odpověď. Poté vyvolávejte žáky, kteří předčítají otázku a poté další, kteří na otázku odpoví. Kontrolujte správnost	Sepíše a formuluje 5 otázek k učivu, na které zná odpověď. Je-li vyvolaný učitelem, pokládá otázku spolužákovi, kontroluje, zda správně odpověděl.

Aktivita Černá ovce – Aktivita k rozvoji klíčové kompetence k řešení problémů

Připravte soubor pojmů, mezi které jeden z nějakého důvodu nepatří. Žáci se budou snažit nalézt tuto „černou ovci“. Kritérium, podle kterého budou posuzovat správnost řešení, nechte na nich. S největší pravděpodobností žáci přijdou také na jiná kritéria výběru, než jste stanovili vy. Jejich variantu nezavrhujte, naopak pokuste se je motivovat, aby našli další řešení. V závěrečné reflexi s žáky diskutujte, jak pojítka mezi jednotlivými položkami objevovali. (Čechová, 2006)

Aktivitu černé ovce doplňte komentářem, který se bude vztahovat k tématu evropská civilizace.

Cíl VH	Žáci dokážou vyjádřit vlastními slovy naučené učivo. Žáci přijímají a reagují na podněty. Oceňují význam evropské integrace. Žáci se naladí k činnosti.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a společnost, Předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Významná místa a osoby v Evropě
Obsah	Žáci prokáží své vědomosti v krátké písemné práci. Vypracují úkoly z pracovního listu o významných místech a osobnostech v Evropě. Zamýšlí se nad významem citátu.
Pomůcky	Přehrávač, pracovní list č. 6

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod</i> <i>Motivace</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy.	Vypracuje písemné zkoušení.
<i>10 min.</i>	Zadejte krátké písemné opakování učiva.	
<i>Expozice</i> <i>20 min.</i>	Dohlíží na vypracování pracovního listu. Kontroluje společně s žáky správnost řešení.	Vypracuje úkoly z pracovního listu.
<i>Upevňování</i> <i>Zpětná vazba</i> <i>15 min.</i>	Vyzvěte žáky, aby si přečetli citát na pracovním listu. Ptejte se žáků, o čem citát je, co jím chtěl autor říct. Pusťte nahrávku Schillerovy Ody na radost. Veďte aktivitu „Hádej, kdo jsem“. Uveďte, že se jedná o autora citátu.	Žáci odpovídají na dotazy učitele a snaží se porozumět citátu. Poslouchají slova Schillerovy Ody na radost. Zapojí se do aktivity „hádej, kdo jsem“.

„Dvacet let není Evropa rozřata v půli. Pevně věřím, že se už nikdy nenechá rozdělit, ale že bude iniciátorem stále hlubší solidarity a spolupráce. Kéž by pro nás a naše potomky přestávala být Schillerova Oda na radost jen básní oslavující přátelství mezi lidmi a přerůstala v naše společné úsilí o lidštější svět.“ Václav Havel, 2009

Návrh otázek k citátu:

Co znamená, že Evropa není dvacet let rozřata v půli?

Čím byla Evropa rozřata a proč?

Co je Schillerova Oda na radost?

Znáš její slova a melodii?

(pusťte žákům nahrávku Ody na radost)

O čem se v Odě na radost zpívá?

Proč má přestat být Oda pouze básní? Čím se má stát?

Proč se nemá nechat Evropa rozdělit?

Kdo s citátem souhlasí a proč?

Aktivita „Hádej, kdo jsem“ – Aktivita k rozvoji klíčové kompetence k řešení problémů

Cílem aktivity je zjistit „koho si myslím“. Žáci se ptají stylem, kdy je možno odpovědět ano nebo ne. Učitel vyvolává žáky a odpovídá jim na jejich otázky. Kdo si myslí, že zná odpověď, napíše ji a učitel odpověď zkontroluje. Pokud je správná, žák vítězí, hra však pokračuje, aby mělo možnost dozvědět se odpověď co nejvíce žáků. Pokud chcete, můžete žáka, který zná správné řešení nechat odpovídat na dotazy spolužáků.

6.2 Projektový den - Život v mezinárodním společenství

Vzdělávací oblast:	Člověk a společnost
Vzdělávací obor:	Výchova k občanství – Mezinárodní vztahy, globální svět
Průřezové téma:	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Ročník:	9. ročník základní školy
Mezipředmětové vztahy:	Zeměpis, dějepis, informatika
Téma:	Naše sousední státy
Obsah:	Žáci budou vytvářet plakát, jehož obsahem budou informace o sousedních státech. Pomocí dramatického zpracování si připomenou nejdůležitější události z jejich dějin a studiem osudů lidí různých národností si připomenou provázanost naší historie s historií okolních států.
Pomůcky:	4 × A4 (výkres bude sloužit jako plakát do skupinek), počítače, knihy o historii sousedních států, zeměpisné encyklopedie, učebnice další zdroje informací k tématu.
Časová náročnost:	6 vyučovacích hodin (6 × 45 min.)

Programové cíle projektového dne

Cíle kognitivní:	Žáci budou schopni plynule mluvit o sousedních zemích, budou schopni prezentovat základní údaje i zajímavosti.
Cíle psychomotorické:	Žáci umí vyhledávat informace k práci z různých zdrojů, především však z internetu. Žák umí spolupracovat ve skupině. Žák spolu se spolužáky vytváří přehledný a ucelený plakát na zadané téma.
Cíle postojové:	Žák se aktivně zapojí do výuky, je ochoten spolupracovat se spolužáky a vytvářet společně práci.
Prekoncepty:	Žáci mají znalosti ze zeměpisu a dějepisů v rozsahu předešlých ročníků, umí vyhledávat na internetu a v jiných zdrojích
Metody výuky:	slovní – dialogické, práce s textem, metoda samostatné práce studentů, dramatické ztvárnění

Formy výuky: hromadná forma výuka (úvodní aktivita, rozhovor a zpětná reakce k aktivitám, zpracování samostatné práce)

skupinová, kooperativní forma výuky (vytváření plakátu ve skupinách, úvodní aktivita)

projektová výuka (samostatné zpracování zadání)

Krok 1:

Každý žák si vybere kartičku s pojmem (pojem je napsaný z jedné strany, rozdávejte, tak aby žáci neviděli, co je na ní napsáno). Kartičky slouží k rozřazení žáků do 4 skupin podle sousedních států. Na kartách však není napsán stát, ale pojem, který se k němu vztahuje, na základě toho se žáci musí najít a sestavit skupinu. Žákům však doslovné zadání říkat nemusíte, nechte žáky přemýšlet, aby sami našli klíč.

Příklad pojmů na kartičky podle států:

1. skupina – Slovensko

Maďarská menšina, Gerlachovský štít, Horní Uhry, Bratislava, Váh, jazykově nejbližší národ

2. skupina – Rakousko

Vídeň, Dunaj, Grossglockner, Rakousko – Uhersko, Salzburg, W. A. Mozart, 9 spolkových zemí, Předlitavsko

3. skupina – Německo

Berlín, Zugspitze, Elbe, Turecká menšina, M. Luther, NDR – SRN,

4. skupina – Polsko

Varšava, Odra, Bělověžský prales, velký počet katolíků, Jagellonci, vojvodství, M. Koperník

Zkontrolujte správně rozdělení žáků do skupin, méně známé nebo špatně přiřazené pojmy doplňte komentářem a vysvětlete.

Krok 2:

Žáci zachovají skupiny, do kterých se rozdělili. Jejich úkolem bude vytvořit plakát, který bude reprezentovat sousední zemi, podle předchozího rozdělení. Plakát by měl mít

přibližně tyto náležitosti: základní faktografické údaje o zemi, členství v mezinárodních organizacích, zvyky, tradice, zajímavá místa, události, osobnosti z kultury a vědy dále životní styl obyvatel (vzdělání, volný čas, život v rodinách). Žáci mohou jako zdroj informací využívat počítače, knihy, učebnice. Na závěr této aktivity nechte žáky, aby svoji práci prezentovali před ostatními spolužáky.

Krok 3:

Dalším úkolem žáků bude připravit pantomimickou scénku pro ostatní spolužáky o významné události či osobnosti, která nějakým významným způsobem ovlivnila historii. Výběr tématu scénky nechte na žácích. Poté žáky postupně vyzvěte, aby po skupinách pantomimicky předváděli scénky. Ostatní spolužáci pozorně sledují, o čem je děj a hádají, o co nebo o koho se jedná. V případě, že nikdo nemůže uhodnout, žáci zahrají scénku znovu, ale mluví u ní.

Krok 4:

Každý z žáků sepíše krátký text, který bude pojednávat o tom, jak by prožíval on a jeho rodina různé osudy našich sousedů v dějinách. Jako námět na zpracování mohou žákům sloužit konkrétní příběhy lidí, kteří jsou nějak spjatí i s naší zemí (například: pro skupinu Německo může být námětem odsun Němců ze Sudet, pro skupinu Rakousko – útěk lidí před komunistickým režimem do Rakouska, Pro skupinu Slovensko – rozdělení některých rodin mezi dva státy, pro skupinu Polsko – život v oblasti Těšina (oblast, kde žijí Češi i Poláci). Námět by měl být něčím zajímavý a spjatý také s naší vlastí. Žáci pracují samostatně, vyhledají si příběh, na jehož základě si vymyslí vlastní. Žáci se snaží vžít do situace konkrétních lidí, na základě příběhu se snaží promýšlet, jaké souvislosti mají některé aspekty života pro členy rodiny.

Práce žáci dolepí k plakátu a vystaví na viditelné a frekventované místo ve škole (například na nástěnku na chodbě).

Krok 5:

Zptejte se žáků, zda mají nějaké otázky k tématu. Žákům poděkujte za vypracování úkolů a za to, že se aktivně podíleli na výuce. S žáky se rozlučte.

6.3 Dlouhodobý projekt - Život v mezinárodním společenství

Vzdělávací oblast:	Člověk a společnost
Vzdělávací obor:	Výchova k občanství – Mezinárodní vztahy , globální svět
Průřezové téma:	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Ročník:	9. ročník základní školy
Mezipředmětové vztahy:	Český jazyk
Téma:	Mezinárodní vztahy
Obsah:	Žáci budou komunikovat s veřejnými činiteli, na základě jejich komunikace proběhne přednáška, kterou připraví žáci sami (v co největší možné míře samostatnosti).
Pomůcky:	tabule, dataprojektor
Časová náročnost:	5 vyučovacích hodin (5 × 45 min.), samostatná práce žáků

Programové cíle dlouhodobého projektu

Cíle kognitivní:	Žáci posoudí, jaký dopad měl vstup ČR do EU. Žáci jsou schopni posoudit důsledky vstupu ČR do EU. Žáci na příkladu ukáží, jaké životní zkušenosti se jim nabízí v rámci EU.
Cíle psychomotorické:	Žáci se účastní řešení problému, vyhledají informace na internetu.
Cíle postojevé:	Žáci se svobodně rozhodují. Žáci upevňují smysl pro zodpovědnost a občanské chování.
Metody výuky:	slovní – dialogické, práce s textem, metoda samostatné práce studentů, metody didaktických her
Formy výuky:	hromadná forma výuka (aktivita palec nahoru, zdání práce) skupinová, kooperativní forma výuky (zpracování samostatné práce) projektová výuka (samostatné zpracování zadání)

Fáze projektu:

Tabulka č. 6.1 - Harmonogram dlouhodobého projektu

	1. fáze	2. fáze	3. fáze	4. fáze
Žáci	vyučovací hodina (45 min.) Samostatná práce	vyučovací hodina (45 min.) Samostatná práce	vyučovací hodina (45 min.) Samostatná práce	2 vyučovací hodiny (2 × 45 min.)
	Napsat dopisy – mailová komunikace	Mailová komunikace Prezentace výsledků samostatné práce	Mailová komunikace Prezentace výsledků samostatné práce	Plnění přidělené funkce na besedě
Učitel	vyučovací hodina (45 min.)	vyučovací hodina (45 min.)	vyučovací hodina (45 min.)	2 vyučovací hodiny (2 × 45 min.)
	Úvod do tématu – EU Zadání samostatné práce Stanovení termínů prezentace	PowerPoint prezentace o europoslancích	Zpětná vazba pro žáky Společná příprava besedy	Dohlíží na průběh besedy

Postup projektu:

Fáze 1:

Krok 1: Aktivita - Palec nahoru (aktivita k rozvoji klíčové kompetence občanské)

Poproste žáky, aby se posadili do kruhu. Dále sdělte žákům, že cílem aktivity je umožnit všem žákům ve třídě vyjadřovat svůj názor, rozhodnutí. Nejprve vysvětlíte pravidla pro používání palce tak, jako tomu bylo ve starověkém Římě. Předpažená ruka se zaťatou pěstí a vzpřímeným palcem směřujícím vzhůru značí kladnou odpověď, to samé s palcem směřujícím dolů znamená negativní odpověď. (Čechová, 2006)

První část aktivity použijeme pro zkontrolování znalostí o základních údajích EU, další část můžeme věnovat výrokům (př.: Souhlasím se členstvím ČR v EU). Výroky, o kterých necháváme žáky určovat pravdivost, krátce okomentujeme, sdělíme správné řešení, u rozhodovacích výroků nerozhodujeme o pravdivosti či nikoliv, můžeme se však doptat na důvody rozhodnutí. Závěr aktivity tematicky směřujeme tak, aby navazovala na další krok.

Návrh výroků k posouzení žákům:

- EU vznikla za účelem společné vojenské ochrany členských států v případě ohrožení nepřítelem.
- EU je politické a ekonomické sdružení evropských států
- Sídlem EU je Brusel
- Politika EU se zabývá evropským společenstvím (hospodářská, měnová, celní, společný trh)
- Politika EU neřeší společnou zahraniční a bezpečnostní politiku
- Členské státy spolupracují v oblasti policie a justice
- Zakládající státy – Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Francie, Itálie, Německo, Anglie
- EU má 27 členských států
- ČR se stala členem EU v roce 2004 (rozšíření o 10 států)
- Souhlasím s členstvím ČR v EU
- Členství v EU má pozitivní dopad na rozvoj regionu, kde žiji
- Neznám žádný konkrétní příklad pozitivní změny ve svém regionu, který by byl dán do souvislosti s EU
- Chci, aby se v naší zemi platilo eurem, tak jako v některých zemích EU
- Hlavní orgány EU jsou – Evropská rada, Rada EU, Evropská komise, Evropský parlament, Soudní dvůr EU, Evropská centrální banka, Účetní dvůr
- Volby do evropského parlamentu jsou svobodné, všeobecné, rovné, přímé, tajné.
- Europoslanci jsou voleni na pětileté období.
- ČR je zastoupena 22 europoslanci, kteří byli zvoleni poměrným volebním systémem
- Poslední volby se konaly v roce 2009, následující budou v roce 2014

Krok 2:

Po aktivizačním úvodním kroku se žáků zeptejte: „Kdybyste měli v tuto chvíli možnost setkat se s europoslancem za ČR, na co byste se ho chtěli zeptat?“ S žáky můžete vést na toto téma krátký rozhovor.

Krok 3:

Vyzvěte žáky, aby své otázky formulovali písemně formou dopisů. Nezapomeňte žákům připomenout, že jde o formální dopis a že je tedy důležité, aby měl náležitou formu (vhodné oslovení, představení se, vhodné a dobře formulované otázky, rozloučení a poděkování).

Krok 4:

V dalším kroku projektu rozdělte žáky do skupin (rozdělení na dvojice, trojice). Každá skupina si vylosuje jméno jednoho europoslance. Poté žákům zadejte samostatnou práci, kterou budou vykonávat ve skupinách. Žákům řekněte, že jejich úkolem je zjistit kontakt na europoslance, kterého si vylosovali a poslat mu dopis (mail), který napsali v hodině (ve skupinách se domluví na společném znění). Pokud na dopis dostanou odpověď, další instrukcí bude poslat další mail s poděkováním a dotazem, jestli by byl europoslanec nebo někdo z jeho týmu (popřípadě někdo, koho by mohl doporučit) ochoten přednášet pro žáky. Stanovte termín, kdy bude prezentována mailová komunikace žáků a její výsledky.

Fáze 2:

Krok 5:

Připravte prezentaci, která bude obsahovat fotografie a základní údaje o europoslancích. Postupně vyzvěte žáky, aby po skupinkách představili ostatním výsledky svého snažení, posloupně podle pořadí europoslanců v prezentaci. Poděkujte žákům za práci, zeptejte se jich, co se jim líbilo, co nikoliv, co je překvapilo atd. Sepište na tabuli možné účastníky besedy a stanovte termín besedy (termín domluvte s vedením školy a ostatními pedagogy). Žáci opět mají za úkol komunikovat s možnými hosty, kteří jim byli doporučeni a domluvit se s nimi na stanovený termín.

Krok 6:

Sdělte žákům, že organizačně je celá beseda na nich. Práci řiďte co nejméně tak, aby žáci měli možnost pociťovat co největší zodpovědnost.

Aktivita Brainpool - aktivita k rozvoji klíčové kompetence k řešení problémů

Posaďte se s žáky do kruhu, představte žákům aktivitu a její cíl, kterým je co nejlepší řešení problému. Každý má v ruce papír a tužku, na který budou psát co nejvíce nápadů k tématu. Zadejte téma a kontrolujte časový limit. (Čechová, 2006)

Tématem bude: „Co vše je potřeba pro dobrou organizační připravenost přednášky, besedy? Jaké pozice bys vymyslel, aby vše probíhalo na profesionální úrovni (moderátor, uvaděčky, kameraman, kdo bude podávat mikrofon pro dotazy, občerstvení pro hosty atd.)?“

Po uplynutí časového limitu žáci položí svoje návrhy do středu kruhu. Žáci po jednom vytahují náhodně listy a čtou. Mezitím zapisujte poznámky u tabule. (Čechová, 2006)

Nakonec se společně domluvte, kdo bude zastávat jakou pozici během besedy (uvaděčka, kameraman, atd.)

Návrh pozic během besedy (obsazujte vícečetně):

Kameramani, fotografové, tvůrci článků do školního časopisu, tvůrci článků na webové stránky, moderátor, uvaděčky, hostesky, public relations (informovat o akci rodiče, město), atd.

Vysvětlete žákům, že jejich pozice je nezastupitelná a každý má svůj úkol.

Fáze 4:

Krok 7:

Připravte prostory pro přednášku a vše, co je potřebné (stůl a židle pro hosty, židle pro diváky). Vyzkoušejte vše nanečisto, aby každý věděl, jaký je jeho úkol. Pak už vše nechejte na žácích.

6.4 Projekt - Globální svět

Projekt – Okolní svět

Vzdělávací oblast:	Člověk a společnost
Vzdělávací obor:	Výchova k občanství – Mezinárodní vztahy, globální svět
Průřezové téma:	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Ročník:	9. ročník základní školy
Mezipředmětové vztahy:	Dějepis, Zeměpis
Téma:	Globální svět
Obsah:	Žáci se v průběhu projektu seznamují s jednotlivými tématy vyučovacích hodin.
Pomůcky:	Pracovní listy, tabule, texty příloh
Časová náročnost:	4 vyučovací hodiny (4 × 45 min.)

Programové cíle

Cíle kognitivní:	Žák rozumí pojmům globalizace, globální problémy, Globální vesnice, rozvojové cíle tisíciletí, dlouhodobě udržitelný rozvoj. Je schopen vlastními slovy popsat podstatu těchto pojmů, rozvíjet a posuzovat stanoviska vztahující se k těmto tématům.
Cíle psychomotorické:	Žák dokáže vyhledat podstatné informace v textu a pracovat s textem. Je schopen spolupracovat se spolužáky ve skupině nebo ve dvojicích.
Cíle postojevé:	Žák si vytváří vztah k zodpovědnosti za svět a k chování v něm. Žák nalézá stanoviska a přijímá je za své vzhledem k mírnění následků globalizace. Žák dává prostor ostatním spolužákům, aby hodnotili jeho práci, a sám kriticky hodnotí. Žák se aktivně zapojuje do výuky a snaží se svými názory přispět k obohacení výuky.

Prekoncepty: Žák má znalosti z předešlých ročníků výuky výchovy k občanství. Žádoucí jsou dobré znalosti ze zeměpisu a to zejména ze socioekonomické části ale také regionálního zeměpis. Výhodou jsou všeobecné znalosti a zájem žáků o aktuální dění ve světě.

Metody výuky: Monologické metody (výklad učitele)
 Dialogické metody (diskuse, brainstorming, rozhovor)
 Metody písemných prací (úvahy, pracovní listy)
 Metody práce s textem (četba souvislého textu – porozumění)
 Návuk praktických dovedností (didaktické hry, aktivity)

Formy výuky: Pro většinu výuky je využita hromadná a frontální výuka, která však značně využívá metody aktivního vyučování, které vedou k rozvoji klíčových kompetencí. Projekt také využívá metod skupinové a kooperativní výuky, zejména u některých didaktických her, kde žáci hledají řešení společně.

Výukové cíle daného celku (časového či tematického)				
Způsob ověření zda byl cíl naplněn	Učivo	Hlavní strategie (metody, formy, učebnice, pomůcky atd.)	Mezipředmětové vztahy, přesahy, možná integrace, kompetence.	
1.	Žák bude schopen vysvětlit, co znamená globalizace. Aktivně se zapojí do řešení problémových úkolů a navrhne jejich řešení. Žák naslouchá názorům spolužáků.			
Analýza výkonu žáků. Pozorování	Globalizace	Hromadná a frontální výuka Didaktické hry Skupinová práce	Zeměpis Dějepis Kompetence k učení	

Výukové cíle daného celku (časového či tematického)

Způsob ověření zda byl cíl naplněn	Učivo	Hlavní strategie (metody, formy, učebnice, pomůcky atd.)	Mezipředmětové vztahy, přesahy, možná integrace, kompetence.
2.	Žák rozumí pojmu globální vesnice a dokáže jej vysvětlit. Žák dokáže diskutovat o tématu globální vesnice a je schopen reprodukovat její význam. Žáci jsou ochotni zúčastnit se diskuse a reflektovat aktivitu. Žák navrhne řešení problému na základě vlastního odhadu a znalostí.		
Analýza výkonu žáků	Globální vesnice Klady a zápory globalizace	Hromadná a frontální výuka	Zeměpis
3.	Žáci budou schopni vyjádřit vlastními slovy, co jsou to rozvojové cíle tisíciletí a dlouhodobě udržitelný rozvoj. Žáci oceňují rozvojové cíle tisíciletí a sami se snaží navrhnout, jak mohou přispět k jejich naplnění. Žáci se podílejí na řešení konkrétního problému.		
Analýza výkonu žáků.	Rozvojové cíle tisíciletí Dlouhodobě udržitelný rozvoj	Hromadná a frontální výuka Porozumění textu	
4.	Žáci dokáží vlastními slovy vyjádřit, co jim globalizace přináší a vhodně formulovat svoje názory. Žáci oceňují a hodnotí práci spolužáků. Žáci spolupracují se spolužáky.		
Analýza výkonu žáků. Pozorování	Opakování	Hromadná a frontální výuka Didaktické hry	Kompetence komunikativní

Cíl VH	Žák bude schopen vysvětlit, co znamená globalizace. Aktivně se zapojí do řešení problémových úkolů a navrhne jejich řešení. Žák naslouchá názorům spolužáků.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a společnost, Předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Globalizace
Obsah	Žáci se pomocí didaktických her a vyplňováním úkolů v pracovním listě seznámí s tématem globalizace, jak se definuje globalizace.
Pomůcky	Pracovní list č. 7, tabule

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod Motivace</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy.	Žáci poslouchají pokyny učitele. Chápu pravidla aktivity. Zapojí se do vyučovací, vymýšlí asociace na zadané téma.
<i>15 min.</i>	Začněte hodinu aktivitou „slovní tenis“, žáci se naladí na téma hodiny.	
<i>Expozice 20 min.</i>	Rozdejte žákům pracovní list a vypracujte úkoly, dále vyplňte aktivitu „pětílístek“, která je k vypracování také v pracovním listu. Společně s žáky kontrolujte vyplněné úkoly. Zeptejte se jich, proč a jak úkoly řešili. Žákům vysvětlete případné nejasnosti. V případě potřeby s žáky debatujte o tématu. Vyzvěte několik žáků, aby své čtyřlístky přečetlo.	Žáci vypracují pracovní list, snaží se vyplnit všechny zadané úkoly, nad kterými se zamýšlí. Žáci se v případě nejasností hlásí, aby se učitele zeptali. Žáci se hlásí, aby prezentovali své čtyřlístky před ostatními spolužáky.
<i>Upevňování 10 min.</i>	Kontrola a zpětná vazba k činnostem vycházejících z pracovního listu.	Žáci mají prostor se zeptat na to, co je zajímavé, s čím si nevěděli rady.

Aktivita Slovní tenis – aktivita k rozvoji klíčové kompetence k učení

Žákům sdělíme, že cílem aktivity je nacházet co nejvíce asociací s probíraným tématem. Během aktivity nesmí nikdo používat žádné zdroje informací. Na tabuli napište téma. Žáci sedí ve dvojicích v lavici, určí si, kdo začne. První žák podává tak, že vysloví první asociaci (slovo, sousloví, nebo větu) na vybrané téma. Druhý reaguje na podání protihráče – odpoví další asociací. To se střídá asociace, střídá asociaci. Asociace nesmějí padat mimo kurt, tj. nesmějí být mimo téma. Po vyčerpání asociací k prvnímu tématu, запиšte na tabuli téma další. Hodnocení si žáci dělají sami navzájem. (Čechová, 2006 str. 40)

Aktivita Pětilístek – aktivita k rozvoji klíčové kompetence k učení (Čechová, 2006 str. 38)

Sdělte žákům, že cílem aktivity je uvědomit si další aspekty daného tématu. Pětilístek slouží k syntéze komplexních informací. Žáci při něm vyjadřují své vzpomínky, představy a pocity. Příklad pětilístku najdete v pracovním listu. Postupujte následovně:

První řádek – název- doslovný námět nebo téma

Druhý řádek – popis – je dvojslovný popis námětu, jaký je

Třetí řádek – co dělá – je sestaven ze tří sloves vyjadřujících dějovou složku námětu

Čtvrtý řádek – pocit – je čtyřslovný výraz ukazující vcítění se do námětu

Pátý řádek – formulace podstaty – je snahou v jednom slově vystihnout podstatu tématu nebo ji obrazně pojmenovat (metaforou).

Cíl VH	Žák rozumí pojmu globální vesnice a dokáže jej vysvětlit. Žák dokáže diskutovat o tématu globální vesnice a je schopen reprodukovat její význam. Žáci jsou ochotni zúčastnit se diskuse a reflektovat aktivitu. Žák navrhne řešení problému na základě vlastního odhadu a znalostí.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a společnost, Předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Globální vesnice, Klady a zápory globalizace
Obsah	Na základě úvodní diskuse (brainstorming) se žáci seznámí s pojmem globální vesnice. V pracovním listu, pak vypracují řešení, které neslouží ke zkoušení znalostí, ale zamyšlení se nad globálním světem. V závěru hodiny budou žáci spolu s učitelem reflektovat svoji práci.
Pomůcky	Pracovní list č. 8, tabule

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod Motivace</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy. Veďte s žáky krátkou diskusi na téma: Co si představíš pod pojmem globální vesnice? Co by mohl tento pojem vyjadřovat. Aktivita může probíhat i formou brainstormingu. Snažte se žáky povzbuzovat k aktivitě.	Žák se snaží aktivně zapojit do výuky. Poslouchá učitele a snaží se odpovídat na jeho dotazy. Zapojí se do diskuse nebo brainstormingu.
<i>15 min.</i>		
<i>Expozice 20 min.</i>	Rozdejte pracovní list o globální vesnici. Řekněte žákům, že jejich úkolem je vyplnit prázdná pole na základě vlastního uvážení a odhadu. Dejte žákům dostatečný čas, aby mohli přemýšlet nad obsahem pracovního listu a promyslet odpovědi. Poté pracovní list zkontrolujte.	Žák si pozorně přečte text pracovního listu a snaží se přemýšlet nad správným řešením otázek (prázdných políček). Poté spolu se spolužáky a učitelem zkontroluje řešení.

<p><i>Upevňování</i> <i>10 min.</i></p>	<p>Kontrola a zpětná vazba k činnostem vycházejících z pracovního listu. Ved'te s žáky reflexi. Ptejte se jich: Jak se vám pracovalo? Co vás nejvíce překvapilo?</p>	<p>Žák reflektuje vlastní práci a odpovídá na otázky učitele. Poslouchá odpovědi spolužáků a snaží se sám přispět vlastními postřehy, nápady.</p>
---	--	---

Řešení aktivity globální vesnice

Globální vesnice (Nádvorník Ondřej, 2008)

Mnozí z vás zřejmě slyšeli něco o tom, že se svět stává globální vesnicí. Jedním z možných způsobů, jak začít uvažovat o stavu tohoto světa, je představit si, jak by vypadal, kdybychom ho zmenšili na vesnici, která má 100 lidí. Kdyby svět byl vesnicí, která má 100 lidí...

1. část:

žilo by v ní:

Ve vesnici by lidé mluvili mimo jiné těmito mateřskými jazyky:

61 lidí z Asie

17 čínsky

13 lidí z Afriky

9 anglicky

12 lidí z Evropy

8 hindsky/urdu

7 lidí z Jižní Ameriky

6 španělsky

5 lidí ze Severní Ameriky

6 rusky

1 lidí z Tichomoří

4 arabsky

Seznam zahrnuje mateřské jazyky pouze poloviny vesnice. Zbývající polovina by mluvila: bengálsky, portugalsky, indonésy, japonsky, paňdžábsky, německy, francouzsky a dalšími jazyky.

2. část

Z těchto 100 lidí je třetina dětí a 6 osobám je nad 65 let. Přibližně 20 lidí nemá přístup k nezávadné vodě. Asi 20 lidí žije v absolutní chudobě (méně než s jedním dolarem na den) Z 67 dospělých ve vesnici, třetina neumí číst a psát. Z této skupiny 100 lidí dostává 20 osob 80 % všech příjmů; 20 lidí dostává pouze 2 % z těchto příjmů. Pouze 7 lidí vlastní auto (někteří z těchto 7 mají více než jedno). 20 lidí má doma televizi (někteří i více). 17 lidí nemá domov.

Cíl VH	Žáci budou schopni vyjádřit vlastními slovy, co jsou to rozvojové cíle tisíciletí a dlouhodobě udržitelný rozvoj. Žáci oceňují rozvojové cíle tisíciletí a sami se snaží navrhnout, jak mohou přispět k jejich naplnění. Žáci se podílejí na řešení konkrétního problému.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a společnost, Předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Rozvoj, dlouhodobě udržitelný rozvoj, rozvojové cíle tisíciletí
Obsah	Žáci se seznámí s pojmy rozvojové cíle tisíciletí a dlouhodobě udržitelný rozvoj pomocí didaktické hry a pracovního listu.
Pomůcky	Pracovní list č. 9, příloha č. 2, tabule

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod</i> <i>Motivace</i> <i>15 min.</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy. Rozdejte pracovní listy. Spolu s žáky přečtete úvodní text a vyzvěte je ke splnění úkolu 1.	Žáci poslouchají pokyny učitele. Přečtou úvodní text v pracovním listu a poté vypracují otázku 1.
<i>Expozice</i> <i>20 min.</i>	Zadejte žákům a rozdejte jim potřebné materiály k aktivitě popsané pod tabulkou, její řešení zkontrolujte. Dále žákům zadejte, aby vypracovali pracovní list.	Žáci spolupracují ve skupinách na řešení aktivity k rozvojovým cílům tisíciletí. Dále vyplňují pracovní list.
<i>Upevňování</i> <i>10 min.</i>	Kontrola a zpětná vazba k činnostem vycházejících z pracovního listu. Ved'te s žáky krátkou diskusi, která bude reflektovat odpovědi žáků na otázky v pracovním listu.	Žáci odpovídají na dotazy učitele. Snaží se spolu s ním reflektovat svoje odpovědi v pracovním listě a naslouchat názorům spolužáků.

Aktivita k rozvojovým cílům tisíciletí

Vytiskněte několikrát text o dlouhodobě udržitelném rozvoji podle počtu skupin ve třídě (jednu skupinu tvoří čtyři žáci). Text pro každou skupinu rozstříhejte po odstavcích na proužky a vložte do obálky. Úkol žáků bude, aby k obecným cílům (číslované odstavce) přiřadili cíle konkrétní (začínající pomlčkou). Poté zkontrolujte správnost řešení.

Cíl VH	Žáci dokáží vlastními slovy vyjádřit, co jim globalizace přináší a vhodně formulovat svoje názory. Žáci oceňují a hodnotí práci spolužáků. Žáci spolupracují se spolužáky.
Téma	ŠVP, Vzdělávací oblast – Člověk a společnost, Předmět výchova k občanství, Téma – Mezinárodní vztahy, globální svět, Téma hodiny – Opakování pojmů o globalizaci
Obsah	Žáci napíší krátkou úvahu o přínosu globalizace. Dále formou didaktické hry zopakují pojmy z předešlých hodin. V závěrečné části hodiny se žáci pokusí vše zhodnotit.
Pomůcky	Pracovní list č. 10, tabule

Fáze VH	Činnost učitele	Činnost žáka
<i>Úvod Motivace</i>	Zahájení vyučovací hodiny, zápis do třídní knihy. Vyzvěte žáky, aby se pokusili napsat krátkou úvahu na půl strany A5 o tom, co jim globalizace přináší.	Žáci poslouchají zadání učitele pro samostatnou práci. Žáci vypracují krátkou úvahu.
<i>15 min.</i>		
<i>Expozice 20 min.</i>	Vysvětlíte žákům pravidla aktivity kostka a rozdejte jim pracovní listy, které jim usnadní pochopit zadání. Dohlížejte na průběh aktivity.	Aktivně se zapojí do výuky, spolupracuje se spolužákem v lavici a snaží se co nejlépe řešit úkol a hodnotit spolužáka.
<i>Upevňování 10 min.</i>	Rozdejte žákům úvahy tak, aby nikdo neměl svoji, a požádejte je, aby si je přečetli a zhodnotili. Kontrola a zpětná vazba k činnostem vycházejících z pracovního listu.	Hodnotí úvahy, jež byly psány na začátku hodiny. Žáci hodnotí písemně: „Líbí“ nebo „Mám otázku: ...“. Žáci poskytnou učiteli zpětnou vazbu k činnostem, které v hodině probíhaly.

Aktivita Kostka – aktivita k rozvoji klíčové kompetence komunikativní (Čechová, 2006)

Připravte si hrací kostku. Polepte ji čistým papírem. Na každou stěnu kostky napište: porovnej, popiš, asociuj, analyzuj, argumentuj, aplikuj (podrobnosti v pracovním listu). Cílem hodiny je zopakovat látku. Na tabuli napište témata, kterým se budete postupně věnovat (globalizace, globální vesnice, rozvojové cíle tisíciletí, dlouhodobě udržitelný rozvoj, globální problémy: chudoba, vzdělání, zdraví, životní prostředí, válečné konflikty, dětská práce). Stanovte téma a hod'te kostkou. Poté se řiďte pokyny, které kostka stanoví. Na psaní dejte žákům dostatečný čas (3 min.). Zpětnou vazbu si dávají žáci ve dvojicích. Každý ze dvojice přečte, co napsal. Pro hodnocení používají žáci: „Ok, беру“ nebo „nerozumím, chtěl(a) bych se zeptat ...“.

6.5 Projektový den – Okolní svět

Vzdělávací oblast:	Člověk a společnost
Vzdělávací obor:	Výchova k občanství – Mezinárodní vztahy, globální svět
Průřezové téma:	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Ročník:	9. ročník základní školy
Mezipředmětové vztahy:	Zeměpis
Téma:	Globální svět
Obsah:	Pomocí didaktických her a aktivit zaměřených na pochopení globálních problémů spojených s vodními zdroji, jsou žáci zataženi do seznámení se s touto problematikou. Motivační úvodní aktivita (soutěž) – nošení barelů vody. Aktivita zaměřená na rozvoj vnímání dítěte – krátká diskuse, písemné odpovědi na otázky. Výtvarné a dramatické zpracování problematiky na základě předložených příběhů. Závěrečná aktivita zacílená na vlastní postoj k tématu – tvorba plakátu.
Pomůcky:	Výkresy velikosti A2 (počet podle skupin), kanystry na vodu, dataprojektor, příloha č. 1
Časová náročnost:	5 vyučovacích hodin (5 × 45 min.)

Programové cíle projektového dne

Cíle kognitivní:	Žáci na příkladech vysvětlí problematiku nedostatku pitné vody pro některé obyvatele Země. Žáci posoudí, jaký vliv mají na ochranu zdrojů a využití pitné vody. Žáci ukážou, jakým způsobem vodu chránit.
Cíle psychomotorické:	Žáci navrhnu, jakým způsobem mohou chránit vodní zdroje a šetřit s vodou. Žáci prezentují své návrhy před spolužáky.
Cíle postojové:	Žáci oceňují šetření s vodou a chování, které nevede k negativním dopadům na život lidí na Zemi.

Prekoncepty:	U žáků se předpokládají základní znalosti ze zeměpisu světa.
Metody výuky:	slovní – dialogické, práce s textem, metoda samostatné práce studentů
Formy výuky:	hromadná forma výuky (aktivita brainstorming, zdání práce) skupinová, kooperativní forma výuky (dramatické a výtvarné zpracování) projektová výuka (samostatné tvořivé zpracování plakátu)

Postup projektu:

Krok 1: Motivace - Nošení kanystrů vody (15 min).

Pozdravte se s žáky, uvítejte se na projektovém dni a začněte projekt poněkud netradičně. Žákům položte otázku: „Jaká je voda?“. Ved'te krátký rozhovor o vlastnostech vody, rozhovor by neměl být dlouhý. Dále žákům sdělte: „Nyní si vyzkoušíme jednu vlastnost vody, kterou je tíha“. Rozdělte žáky do skupin, které budou závodit v přenášení vody v kanystrech na určitou vzdálenost.

Cílem této aktivity je, aby si žáci lépe dokázali představit podmínky obstarávání vody, například v některých zemích Afriky. Na tuto aktivitu se snažte navázat aktivitou další.

Krok 2: (20 min.)

Vytvořte příjemné klima, kde se žáci budou cítit dobře a pohodlně. Můžete se posadit do kruhu. Předložte žákům obrázek afrického dítěte plahočícího se s kanystry vody a pokládejte jim otázky.

Tabulka č. 6.2 Příklad otázek

Jak jste se cítili, když jste nosili vodu?	Jak se asi cítilo dítě na obrázku, když neslo vodu?
Byla to pro vás zábava?	Je pro dítě z obrázku nošení vody zábava?
Proč jste chtěli vyhrát?	Proč chtělo dítě z obrázku donést vodu do cíle?
Kolik vody byste museli nanosit, aby z ní vystačila celá vaše rodina na jeden den?	Kolik si myslíte, že nanosí dítě vody za jeden den?
Jaký je váš první úkol, když ráno vstanete?	Jaký je první úkol dítěte z obrázku, když ráno vstane?

Krok 3: (15 min.)

Před žáky postavte sklenici vody. Vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad otázkami v tabulce a vyplnili tabulku.

Tabulka č. 6.3 Srovnávací otázky k tématu Voda

	Já	Dítě z obrázku
Kolik bych zaplatil za sklenici vody? Jakou má pro mne hodnotu?		
Jaká je dostupnost vody?		
Jak obtížné je vodu získat?		
Má význam vodou šetřit?		
Voda, kterou piji, je závadná?		
Mám dostatek vody nejen k pití, ale i k osobní hygieně?		

Krok 4: Výtvarné příběhy o vodě (40 min.)

Rozdělte žáky do skupin po třech. Do každé skupiny rozdejte tři příběhy „vodní osudy“. Vyzvěte žáky, aby ve skupině vybrali jeden a ten výtvarně zpracovali. Formu zpracování ponechte na nich (komiks). Výtvary dále použijte v „kroku 7“. Příběhy viz příloha č. 1.

Krok 5: Dramatické příběhy o vodě (45 min.)

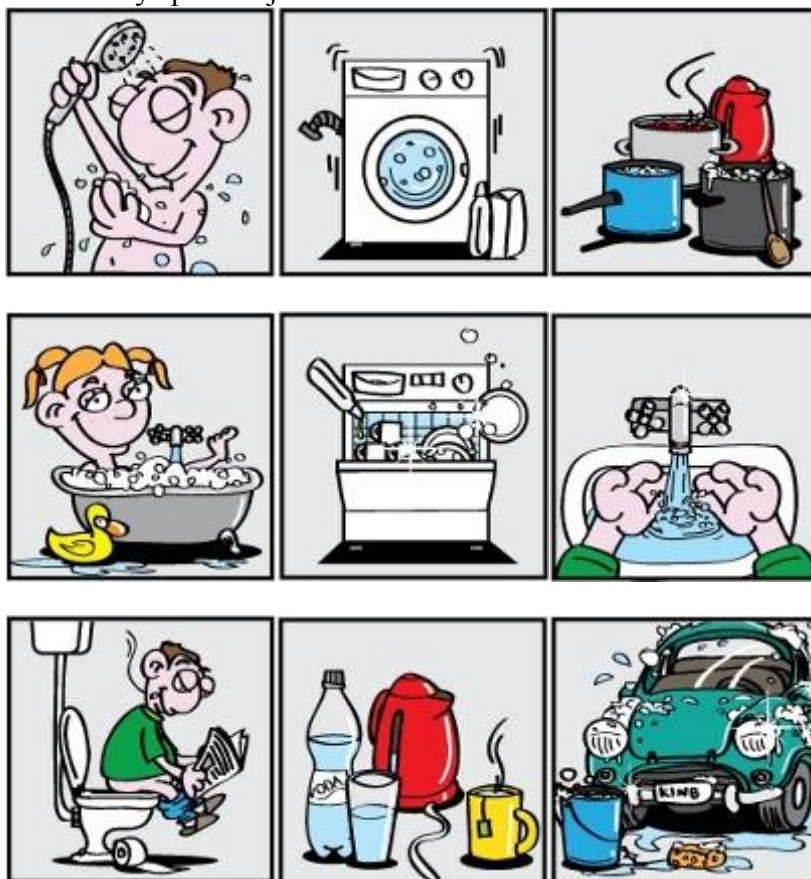
Žáky opět rozdělte do skupin, avšak po více lidech (4 – 6 žáků). Do každé skupiny rozdejte text, se kterým se žáci seznámí a který pomocí pantomimy budou předvádět ostatním. Zdůrazněte, že jde o vyjádření podstaty, detaily nejsou podstatné. Žáci postupně po skupinách pantomimicky hrají pro ostatní své příběhy, ostatní hádají, o co v příběhu jde. Žákům vždy poděkujte za dramatické ztvárnění.

Příběhy jsou dostupné na webu http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_369.pdf (Hokrová, 2010)

Krok 6: Vodní kalkulačka (20 min.)

Žákům předložte tyto obrázky. Vysvětlete žákům, že jejich úkolem je ke každému obrázku připsat hodnotu (spotřeba vody v litrech na den a činnost), o které se domnívají, že je dle jejich odhadu správná. Poté prezentujte správné výsledky s krátkým komentářem.

Kolik vody spotřebujeme na naše každodenní činnosti:

Obrázek 6.1 Kolik vody spotřebujeme na naše každodenní činnosti (Rozvojovka, 2010)

Tabulka č. 6.4 Kolik vody spotřebujeme na naše každodenní činnosti (Rozvojovka, 2010)

Sprchování - Průměrná spotřeba vody: 70 litrů

Zkrácením každodenního sprchování na minimum můžete ušetřit až polovinu spotřebované vody. Vodu mohou také šetřit namontováním nové úsporné hlavice (tzv. perlová). Starou sprchou proteče třeba i 20 litrů vody za minutu, úspornou vyteče jen 12 až 15 litrů vody.

Praní - Průměrná spotřeba vody: 60 litrů

Spotřebu vody snížíme pořízením si sice dražší, ale energeticky úspornější pračky, která šetří vodu až o polovinu.

V kuchyni - Průměrná spotřeba vody: 6 litrů

Voda je pro vaření nezbytná, nicméně zeleninu a ovoce nemusíme mýt pod tekoucí vodou, ale v napuštěném dřezu. Při mytí nádobí také není nutné mít po celou dobu puštěnou tekoucí vodu!

Koupele ve vaně - Průměrná spotřeba vody: 125 litrů

Koupele nebo sprcha? Pokud není sprcha příliš dlouhá a celou dobu není puštěna „naplno“, tak se sprchováním oproti koupeli voda jednoznačně ušetří. Koupáním ve vaně můžete ušetřit, pokud si nenapouštíte vodu až po okraj.

Mytí v myčce - Průměrná spotřeba vody: 13 litrů

Průměrná spotřeba vody při mytí nádobí v myčce je daleko menší než při mytí nádobí pod tekoucí vodou. Za deset minut vyteče z kohoutku až 200 litrů vody, to je pro porovnání plná velká vana.

Mytí rukou - Průměrná spotřeba vody: 3 litry

Mytí rukou je nezbytné pro naše zdraví, nicméně nám voda nemusí téct z kohoutku po celou dobu, co si mydlíte ruce mýdlem. Vhodné jsou úsporné pákové baterie.

Toaleta - Průměrná spotřeba vody: 7 litrů

Toalety starší více než 10 let spotřebovávají mnohem více vody než nové modernější typy. Mělo by být samozřejmostí využívat na toaletě buď stop tlačítko k regulaci množství vody, nebo mít pro splachování dvě tlačítka - jedno úsporné s menším objemem vody.

Pítí každý den - Průměrná spotřeba vody: 3 litry

Děte se každý týden s kily balené vody? Možná to vůbec není třeba, protože voda z kohoutku je zdravá a přijde na setinu ceny oproti balené. Navíc je to i ekologické, protože neznečišťujete přírodu odpadem z plastových obalů. Voda z kohoutku je velice přísně pravidelně kontrolována.

Mytí auta - Průměrná spotřeba vody při ručním mytí: 200 litrů

Zvažte, zda je nutné auto mýt po každém zaprášení. Ruční mytí auta spotřebuje mnohonásobně méně vody, než když auto necháte umýt v automatické mycí lince. Tam se spotřebuje přes 1000 litrů vody na jedno auto a navíc jsou spotřebovány i nejrůznější čisticí, konzervační a dalších chemické prostředky.

Krok 7: Vytvoření plakátu – Voda (65 min.)

Vyzvěte žáky, aby se rozdělili do menších skupin (3 – 5 žáků). Rozdejte jim velké papíry a materiály pro jejich tvorbu. Obsah plakátu nechte na žácích, dejte jim však náměty. Plakát může obsahovat například smyšlené příběhy o vodních osudech (žáci mohou využít i výtvary z „kroku 4“ a nalepit je na plakát), návrhy na řešení problémů, pravidla jak chránit a šetřit vodu – vlastní řešení, informace, které se v projektovém dni dozvěděli.

Pro plakáty najděte vhodné místo, kde je budou moci vidět i ostatní žáci školy (jídelna, školní chodba, nástěnky).

Krok 8: Ukončení projektu (5 min.)

Žákům poděkujte, že se zapojili do projektu, a rozlučte se s nimi.

6.6 Dlouhodobý projekt – Okolní svět

Vzdělávací oblast:	Člověk a společnost
Vzdělávací obor:	Výchova k občanství – Mezinárodní vztahy, globální svět
Průřezové téma:	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Ročník:	9. ročník základní školy
Mezipředmětové vztahy:	Český jazyk
Téma:	Globální svět
Obsah:	Soutěž žáků na téma globální svět. Soutěž spočívá ve zpracování několika témat, které jsou prezentovány na nástěnkách. Žáci za jednotlivá témata sbírají body, které mohou ovlivnit jejich celkové pořadí. Projekt je zahájen úvodní hodinou, ve které jsou žáci seznámeni s tématem. Dále žáci pokračují samostatnou prací. Projekt je ukončen závěrečným vyhodnocením.
Pomůcky:	tabule, nástěnky dle počtu skupin vytvořených ve třídě, špendlíky
Časová náročnost:	2 vyučovací hodiny (2×45 min.), v první vyučovací hodině budou žáci seznámeni s tématem, podmínkami a postupy práce a soutěže. Dále samostatná práce. Ukončení soutěže vyhlášením výsledků ve vyučovací hodině.

Programové cíle dlouhodobého projektu

Cíle kognitivní:	Žák rozumí pojmu globalizace a je schopen uvést několik globálních problémů lidstva. Žák je schopen objasnit okolnosti vzniku některých z nich. Žák navrhne a vytváří vhodnou prezentaci tématu. Žák porovnává a ocení svoji práci a práci druhých.
Cíle psychomotorické:	Žák umí vyhledávat informace na internetu a v jiných zdrojích a nachází vhodnou formu, jak informace prezentovat pro veřejnost.
Cíle postojové:	Žák zaujme odpovědný přístup k řešení společného problému a podílí se na jeho zpracování. Žák dokáže vyslechnout názory ostatních a dokáže sám k řešení problému zaujmout aktivní postoj.

Prekoncepty:	Žák umí vyhledávat informace na internetu.
Metody výuky:	slovní – dialogické, práce s textem, metoda samostatné práce studentů
Formy výuky:	hromadná forma výuka (aktivita brainstorming, zdání práce) skupinová, kooperativní forma výuky (zpracování tématu práce) projektová výuka (samostatné zpracování zadání pro prezentaci na nástěnce)

Postup projektu:

Krok 1: Návrhy témat na zpracování

Aktivita Brainstorming (aktivita k rozvoji klíčové kompetence k řešení problémů)

Napište na tabuli téma, které bude předmětem brainstormingu, a ujistěte se, že mu všichni žáci rozumí. Vysvětlete žákům, že cílem aktivity je shromáždit co nejvíce nápadů a neotřelých myšlenek v souvislosti se zadaným tématem. (Čechová, 2006)

V našem případě by zadání mohlo znít: „Co tě napadne, když se řekne globální problémy.“

Nápady zapisujeme na tabuli. Během navrhování nijak nehodnotíme kvalitu, žáky povzbuzujeme, aby vyprodukovali co nejvíce myšlenek v souvislosti se zadaným problémem. Soustřeďte se na kvantitu nikoli na kvalitu. Po ukončení „bouře mozků“ rozřaďte jednotlivé myšlenky a použijte je pro záměr další výuky. (Čechová, 2006)

Žákům sdělíme, že výsledkům „bouře mozků“ se budeme věnovat, je na nich, které si vyberou, mohou však jen tři. O tématech třída hlasuje. Tato témata žáci budou zpracovávat. Více v následujících krocích.

Alternativou k aktivitě brainstorming může být jasné zadání, o kterém žáci mohou hlasovat nebo se vyhneme i hlasování. Témata mohou být připravena a zadána, jako například chudoba ve světě, dětská práce a dětské bojovníci, ekologické katastrofy, životní prostředí, bezpečnost a rozvoj atd.

Krok 2: Vytvoření skupin

Žáky rozdělíme do stejně početných skupin (pokud je to možné). Jako klíč k rozdělení můžeme použít vlastní fantazii. Žáky necháme seřadit podle věku, data narození a poté rozpočítáme do skupin. Každý člen musí zastávat ve skupině pozici. Výběr pozice je buď přidělen, nebo si žáci, po domluvě ve skupině, vyberou pozici sami.

Pozice ve skupině:

Redaktor: Je zodpovědný za obsah a náplň nástěnky.

Grafik: Je zodpovědný za grafiku nástěnky.

Koordinátor: Udržuje skupinu při činnosti, zajišťuje, aby přispívali všichni, řídí aktivity skupiny. (Růžičková, 2012)

Kontaktní osoba: Má na starosti kontakt s učitelem a druhými skupinami. (Růžičková, 2012)

Kontrolor (revizor): Zajišťuje, aby každý rozuměl práci, případně kontroluje kvalitu práce. (Růžičková, 2012)

Krok 3: Zadání práce

Úkolem žáků je připravit nástěnku ve skupině na dané téma. Nástěnka musí být co nejzajímavější, obsahově a vizuálně kvalitní. Téma musí být zpracováno do stanoveného termínu. Skupiny žáků mezi sebou soutěží, kdo téma zpracuje kvalitněji na základě hodnotící tabulky, viz krok 4. Jedno téma mohou žáci zpracovávat například měsíc, následující měsíc je nástěnka vyvěšena na viditelném místě ve škole tak, aby ji žáci mohli prezentovat ostatním žákům školy. Během této doby žáci připravují další téma, které je opět prezentováno následující měsíc atd. dle uvážení.

Krok 4: Hodnocení

Žáky hodnotíme dle kritérií tabulky. Bodové ohodnocení je od 1-5 bodů. Jednotlivé téma hodnotíme vždy po jeho zpracování. Po skončení prezentace všech témat vyhlásíme výherce.

Tabulka č. 6.5 Tabulka pro hodnocení výkonu žáků

Skupina	Téma č. 1			Téma č. 2			Téma č. 3		
	Obsah	Grafická úprava	Zajímavosti	Obsah	Grafická úprava	Zajímavosti	Obsah	Grafická úprava	Zajímavosti
1									
2									
3									
4									

Závěr

Práce přibližuje průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech jako součást vzdělávacího oboru Výchova k občanství. Snaží se svým obsahem přispět k uchopení dané problematiky jak z teoretického hlediska, tak praktického.

Na základě analýzy zdrojů a literatury jsem shledala nedostatečné množství publikací a materiálů, které by mohly sloužit učitelům k přípravě na výuku. Vzhledem k tomu, že zařazení průřezových témat do výuky je povinné poměrně krátce (od roku 2007), není dosud toto téma dostatečně zpracované. Publikace analyzované v první kapitole jsou poměrně kvalitní, myslím si, že největším přínosem v této oblasti jsou didaktické materiály nevládní neziskové organizace Člověk v tísni. Ta zpracovala velmi užitečný didaktický materiál Průřezová témata prostřednictvím dokumentárního filmu na ZŠ.

Nejlépe hodnocenými učebnicemi jsou z edice vydavatelství FRAUS, které jsou podle data vydání také nejnovější a tak mají oproti ostatním učebnicím výhodu, že měly větší možnost reflektovat a obsáhnout do učebnice požadavky současnosti. Mají pro žáky přitažlivější formu a jsou nejlépe didakticky zpracované. Ve všech učebnicích bylo nalezeno tematické zastoupení Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Pokud by však měla učebnice plnit funkci plnohodnotné opory vyučování, stává se nevyhovující. Většina učebnic plně nevyhovuje přínosům, které by měla Výchova v evropských a globálních souvislostech přinést, a to především z hlediska naplnění výukových cílů psychomotorických a postojevých.

Dále se v práci seznamujeme s konceptem současného vzdělávání, jeho charakteristikou a cíli, konkrétně pak především v oblasti vzdělávacího oboru Výchova k občanství a Výchovou k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Toto průřezové téma je dále podrobně charakterizováno z hlediska obsahu tematických okruhů průřezového tématu, které stručně seznamuje s obsahem jednotlivých témat.

Praktická část práce se snaží navrhnout a didakticky zpracovat výuku Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech tak, aby byla pro žáky přitažlivá. K tomu je často využíván prvek didaktických her, které vedou žáky ke spolupráci, získávání a učení se kompetencím. Díky těmto prvkům výuky, ale také skupinové či samostatné práci, mohou být naplněny cíle výuky, které vychází z Rámcového vzdělávacího programu. Praktická část nabízí nejenom přípravu výukových hodin, ale také jednodenní a dlouhodobé projekty, které

jsou v současné době poměrně populární, avšak pro jejich nevýhody, jak je nastíněno v kapitole 5, poměrně málo častá. Práce je rozšířena o přílohy, které jsou určeny k výuce.

Cíl práce - navrhnout a propojit výuku Výchovy k občanství a Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech - byl naplněn. Navrženy byly nejen tradiční vyučovací hodiny, ale také projektové dny a dlouhodobé projekty.

Literatura

Adamová, Lenka a Hradecký, Václav. *Občanská výchova pro 7. ročník základní školy.* Praha : SPN - pedagogické nakladatelství, 1999. ISBN 80-7235-078-1.

Adamová, Lenka. *Občanská výchova pro 8. ročník základní školy.* Praha : SPN - Práce, 1999. ISBN 80-7235-105-2.

Baar, Vladimír a Houdková, Zuzana. *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech: učební text k průřezovému tématu podle rámcového vzdělávacího programu pro základní školy.* Praha : Nakladatelství České geografické společnosti, 2010. ISBN 978-80-86034-83-6

Bartošková, Pavla. *Občanská výchova pro 9. ročník a víceletá gymnázia.* Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2000. ISBN 80-7182-093-8.

Bezchlebová, Maria. *Občanská výchova pro 6. ročník ZŠ a víceletá gymnázia.* Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-137-3.

Bezchlebová, Marie, a další. *Občanská výchova pro 8. ročník ZŠ a víceletá gymnázia.* Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1999. ISBN 80-7182-062-8.

Čechová, Barbara. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce.* Praha : www.scio.cz, 2006. ISBN 80-86910-53-9

Dlouhá, Regina, a další. *Metodika výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.* Praha : www.scio.cz, 2006. ISBN 80-86910-52-0

Dostálová, Radmila. *Občanská výchova pro 7. ročník ZŠ.* Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-043-1.

Dudák, Vladislav. *Občanská výchova pro 6. a 7. ročník základní školy.* Praha : Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-383-3.

Dudák, Vladislav. *Občanská výchova pro 8. a 9. ročník základní školy.* Praha : Fortuna, 2005. ISBN 80-7168-951-3.

Dudák, Vladislav, Holčák, Petr a Mareda, Richard. *Občanská výchova pro 9. ročník základní školy.* Praha : SPN - Práce, 1999. ISBN 80-7235-122-2.

Dudák, Vladislav, Inquort, René a Mareda, Richard. *Občanská výchova pro 6. ročník základních školy.* Praha : SPN-pedagogické nakladatelství, 1999. ISBN 80-7235-061-7.

Holubová , Renata. *Průřezová témata.* Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3332-5

Hrachovcová, M. a kol. *Pomáháme při tvorbě školního vzdělávacího programu vzdělávací obor Výchova k občanství.* Praha: SPL – Práce, 2007. ISBN 80-7361-036-4

Janošková , Dagmar, Ondráčková, Monika a Čecilová, Anna. *Občanská výchova 6: s blokem Rodinná výchova: pro základní školy a víceletá gymnázia.* Plzeň : Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-886-8.

Janošková, Dagmar. *Občanská Výchova 7: Rodinná výchova 7: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia.* Plzeň : Fraus, 2004. ISBN 80-7238-325-6.

Janošková, Dagmar, a další. *Občanská výchova 9: Rodinná výchova 9: pro základní školy a víceletá gymnázia.* Plzeň : Fraus, 2007. ISBN 80-7238-528-3.

Janošková, Dagmar, Ondráčková, Monika a Čábalová, Dagmar. *Občanská výchova 8: Rodinná výchova 8: pro základní školy a víceletá gymnázia.* Plzeň : Fraus, 2005. ISBN 80-7238-393-0.

Kalhoust, Zdeněk a Obst, Otto. *Didaktika sekundární školy.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0599-7

Kalhoust, Zdeněk a Obst, Otto. *Školní didaktika.* Praha : Portál, s. r. o., 2002. ISBN 80-7178-253-X

Kašová, Jitka. *Tak trochu jiné cestování : [tvořivé náměty pro výuku průřezových témat na 2. stupni ZŠ / editorka Jitka Kašová].* Praha : Raabe, 2011. ISBN 978-80-86307-70-1

Průřezová témata prostřednictvím dokumentárního filmu / ZŠ. Praha : Člověk v tísni - společnost při ČT, o. p. s., 2007. ISBN 978-80-86961-22-4.

Labischová, Denisa a Labisch, Martin. *Metodika výuky občanské výchovy na 2. stupni základních škol z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínajícího učitele.* Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-432-7.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8

Pavličíková, Helena. *Výzva dneška pro výchovu k občanství II.: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, environmentální výchova.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. ISBN 80-7040-897-9

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2007.

Růžičková, Dora. *Aktuální témata pro pedagogy.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3171-0

Staněk, A. *Výchova k občanství a evropanství.* Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007. ISBN 80-7182-244-8

Valenta, Milan. *Občanská výchova pro 6. ročník.* Úvaly: ALBRA, spol. s r. o., 2007. ISBN 978-80-7361-040-1.

Valenta, Milan. *Občanská výchova pro 7. ročník.* Praha: SPL - Práce, 1999. ISBN 80-86287-11-4.

Valenta, Milan. 1998. *Občanská Výchova pro 8. ročník.* Praha: SPL - Práce, 1998. ISBN 80-86287-12-2.

Valenta, Milan. *Občanská výchova pro 9. ročník.* Praha: SPL - Práce, 1999. ISBN 80-86287-13-0.

Elektronické zdroje

Blahušiak, Igor. 2005. Instituce EU. *Euroskop.cz Věcně o Evropě.* [Online] 2005. [Citace: 07. 03 2013.] <https://www.euroskop.cz/76/sekce/instituce-eu/>.

Člověk v tísní. 2008. Metodické listy. *Varianty vzdělávací program společnosti Člověk v tísní.* [Online] 2008. [Citace: 22. 03 2013.] <http://www.varianty.cz/index.php?id=17>.

Člověk v tísní. 2011. Studijní materiály. *Rozvojovka.* [Online] 2011. [Citace: 22. 03 2013.] <http://www.rozvojovka.cz/studijni-materialy>.

Hokrová, Marie. 2010. Cena vody vše o globálním problému pitné vody. *Rozvojovka*. [Online] 2010. http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_369.pdf.

MŽP. 2008. Ministerstvo životního prostředí. *Udržitelný rozvoj*. [Online] 2008. [Citace: 04. 04 2013.] http://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj.

Nádvorník Ondřej. 2008. Metodické listy - Globální vesnice. *Varianty vzdělávací program společnosti Člověk v tísni*. [Online] 2008. [Citace: 03. 29 2013.] <http://www.varianty.cz/index.php?id=17&action=list&theme=&target=&orderCol=title&direction=DESC&start=140&item=98>.

OSN. 2005. Informační centrum OSN v Praze. *Rozvojové cíle MDGs*. [Online] 2005. [Citace: 29. 03 2013.] <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>.

PRUT - průřezová témata. 2012. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. *PRUT - průřezová témata*. [Online] 10. 02 2012. [Citace: 21. 03 2013.] <http://www.prurezovatemata.cz/Metodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/My%C5%A1len%C3%ADvevropsk%C3%BDchaglob%C3%A1ln%C3%ADchsouvislostech.aspx>.

Rozvojovka. 2010. Kalkulačka projektu cena vody. *Rozvojovka*. [Online] 2010. [Citace: 28. 02 2013.] <http://www.rozvojovka.cz/kalkulacka-projetku-cena-vody>.

Rozvojovka. 2010. Vodní osudy. *Rozvojovka*. [Online] 2010. [Citace: 07. 04 2013.] <http://www.rozvojovka.cz/vodni-osudy>.

Walterová, Eliška. 2005. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech - I. část. *RVP - Metodický portál*. [Online] 27. Říjen 2005. [Citace: 03. Duben 2013.] <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/112/vychova-k-mysleni-v-evropskych-a-globalnich-souvislostech-i.-cast.html/>.

Seznam příloh:

Pracovní list č. 1

Pracovní list č. 2

Pracovní list č. 3

Pracovní list č. 4

Pracovní list č. 5

Pracovní list č. 6

Pracovní list č. 7

Pracovní list č. 8

Pracovní list č. 9

Pracovní list č. 10

Příloha č. 1 – Vodní osudy

Příloha č. 2 – Rozvojové cíle tisíciletí

Pracovní list č. 1

1. Vypracuj ve dvojicích:

Co je to mezinárodní organizace?

Jaké jsou typy mezinárodních organizací?

Jaké jsou důvody začlenění do mezinárodních struktur?

Vysvětli pojem integrace?

Jakých nadnárodních společenství je součástí ČR?

2. Přečti si citát. Formou úvahy se pokus formulovat, co si o něm myslíš a co tím chtěl podle tebe autor říct. (Použij samostatný papír. Úvahu odevzdej učiteli.)

„Pokud se Evropa nechce stát okrajovým a provincionálním jevem, bude muset zahájit dialog s ostatními kulturami.“ Mircea Eliade

3. V tabulce barevně odliš: podpisy smluv, rozšiřování ES a EU,

Tabulka - Základní data k evropské integraci (zdroj: euroskep.cz)

1950	zveřejněna Schumanova deklarace
1951	podepsána Pařížská smlouva o založení Evropského sdružení uhlí a oceli. Signatáři byli Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a Spolková republika Německo. Smlouva začala platit od 27. července 1952
1957	podpisem Římských smluv vyniklo Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství atomové energie (EURATOM)
1965	dohoda o sloučení institucí všech tří existujících společenství (začala platit 1. července 1967)
1968	dokončení vzniku celní unie

1973	ES se poprvé rozšířila o nové členy (Velká Británie, Dánsko a Irsko)
1979	první přímé volby do Evropského parlamentu
1981	rozšíření ES o Řecko
1985	podpis Schengenské dohody
1986	rozšíření ES o Španělsko a Portugalsko
1986	Jednotný evropský akt
1992	podpis Maastrichtské smlouvy (začala platit od 1.1 1993)
1993	vzniká Jednotný vnitřní trh
1993	definování Kodaňských kritérií
1995	rozšíření EU o Rakousko, Švédsko a Finsko
1997	podepsána Amsterodamská smlouva (začala platit 1. května 1999)
2001	podepsána Nicejská smlouva (začala platit 1. února 2003)
2002	zavedení eura ve 12 členských státech. Počet zemí platících eurem se od té doby zvýšil na sedmáct. Naposledy přistoupilo Estonsko
2004	rozšíření Evropské unie o 10 nových členských států, včetně České republiky. Kromě Malty a Kypru šlo o postkomunistické země. Faktické ukončení rozdělení Evropy na východní a západní.
2007	zatím poslední rozšíření EU o Rumunsko a Bulharsko
2009	začala platit Lisabonská smlouva (podepsaná 13. prosince 2007)

4. Tabulku doplň o vlastní poznámky, tak abys uměl(a) vysvětlit, co znamená například Schengenská dohoda.

Pracovní list č. 2

1. Pokus se zamyslet nad pojmem integrace. Co tento pojem znamená?
2. Podle přidělené skupiny argumentuj pro nebo proti členství ČR v EU. Důležité je vymyslet co nejvíce kvalitních argumentů, abys o tebou vymyšlených argumentech přesvědčil spolužáka v lavici. Argumenty:

3. Co jsem si zapamatoval(a) z aktivity mnemotechnika:

Co jsem si nezapamatoval(a) z aktivity mnemotechnika:

4. Znaménkem + označte výhody nebo – nevýhody členství v EU.

Mezinárodní prestiž členského státu EU

Možnost růstu naší životní úrovně až na úroveň členských států EU

Podíl na jednom z největších trhů světa

Příliv investic

Snížení nezaměstnanosti

Společná měna

Možnost cestování, studia a život v ostatních evropských zemích

Zavedení evropských standardů, sjednocení zákona a norem

Dotáční podpora růstu našeho hospodářství

Ztráta státní suverenity

Ztráta možnosti rozhodovat svobodně o vlastních zákonech

Nárůst hospodářské závislosti na silných zemích EU

Výprodej půdy zahraničním vlastníkům

Ztráta vlastní zahraniční politiky

Potravinová závislost na zahraničí

Pracovní list č. 3

1. Napiš na lísteček název evropské země, kterou jsi navštívil(a). Najdi spolužáka, který má lísteček se stejnou zemí. Ve skupinkách napište, co se vám v zemi líbilo či nelíbilo, proč byste zemi doporučili k návštěvě (nebo ne) a jak byste v zemi trávili čas, pokud byste ji navštívili znovu.

2. Ve skupině vypracuj tyto otázky vztahující se k evropské zemi, která vám bude přidělena:

Obecné údaje:

Zvyky a tradice v zemi:

Významní lidé:

Národní kuchyně:

Národní sport:

Významné památky:

Zajímavosti:

Víte, že...

Pracovní list č. 4

V institucionální struktuře Evropské unie hraje hlavní roli trojúhelník Evropská komise - Rada EU - Evropský parlament, který doplňuje Evropský soudní dvůr. Někdy se proto používá pojem institucionální čtyřúhelník. V rozdělení zodpovědností ve věci unijního práva platí, že instituce zpravidla kumulují více funkcí. (Blahušiak, 2005)

Komise tedy navrhuje a zajišťuje uplatňování přijatých opatření, Evropský parlament spolurozhoduje, doporučuje a kontroluje, Rada Evropské unie rozhoduje a Soudní dvůr Evropské unie řeší spory. (Blahušiak, 2005)

Tuto strukturu doplnila v roce 1974 Evropská rada, která je vrcholným politickým orgánem určujícím strategii dalšího vývoje Unie a vymezujícím politické priority a zároveň je i neformálním arbitrem případných institucionálních sporů. Institucionálnímu trojúhelníku jsou nápomocny poradní instituce - Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů. (Blahušiak, 2005)

Pravomoci a úkoly institucí EU, stejně jako pravidla a postupy, kterými se musí řídit, stanovují základní smlouvy Unie. Existence institucí EU je přímo zakotvena v čl. 13 Smlouvy o Evropské unii (po revizi Lisabonskou smlouvou). Činnost institucí pak podrobněji upravují příslušná ustanovení Smlouvy o fungování EU. (Blahušiak, 2005)

Hlavní orgány EU (Instituce)

Evropská rada - tvořena nejvyššími představiteli členských států, kteří na pravidelných zasedáních určují směřování politiky Evropské unie a dávají podněty k jejímu rozvoji. (Blahušiak, 2005)

Rada EU - zastupuje členské státy. Ministři vlád členských zemí se společně usnášejí na konkrétních politických krocích v oblastech působnosti svých resortů. Mimo pravidelné schůzky ministrů a jejich náměstků Radě napomáhá na pracovní úrovni Výbor stálých zástupců. (Blahušiak, 2005)

Evropská komise - instituce podporující obecný zájem Evropské unie. Má mnoho funkcí - zejména navrhuje právní akty, pod kontrolou Soudního dvora dohlíží na uplatňování práva Unie, plní rozpočet a řídí programy Unie. (Blahušiak, 2005)

Evropský parlament - zastupuje občany Evropské unie. Od roku 1979 jsou europoslanci voleni v přímých volbách. Společně s Radou EU je legislativní institucí, která se podílí na schvalování právních aktů, které se dále realizují v členských státech EU. Rovněž vykonává rozpočtové a kontrolní funkce. (Blahušiak, 2005)

Soudní dvůr Evropské unie - Zajišťuje výklad a aplikaci evropského práva v členských státech EU a rozhoduje ve vymezených případech o žalobách a otázkách aplikace a interpretace evropského práva. Od roku 1989 je k Evropskému soudnímu dvoru připojen Tribunál, jehož primárním cílem vzniku bylo zmírnit přetížení Soudního dvora převzetím části jeho agendy, zejména co se týče individuálních podnětů. Smlouva rovněž umožňuje zřizovat specializované soudy - v roce 2005 vznikl Soud pro veřejnou službu EU, který se zaměřuje na řešení sporů mezi Institucemi EU a jejich zaměstnanci. (Blahušiak, 2005)

Evropská centrální banka - tvoří spolu s národními centrálními bankami tzv. Evropský systém centrálních bank, který má za úkol udržovat cenovou stabilitu a podporuje hospodářské politiky v Unii. Evropská centrální banka spolu s centrálními bankami zemí, jejichž společnou měnou je euro, řídí měnovou politiku Unie. (Blahušiak, 2005)

Pracovní list č. 5

Černé ovce – Najdi v každém řádku tabulky jedno pole, které mezi ostatní nepatří, svoje tvrzení zdůvodni.

Německo	Itálie	Polsko	Velká Británie
migrace	zadluženost	nezaměstnanost	chudoba
Řecké městské státy	Římská říše	Byzantská říše	Perská říše
1914 - 1918	1946 - 1989	1939 - 1945	1991 - 1995
slovanské	germánské	románské	semitské
uhlí	ropa	zemní plyn	diamanty
království	Parlamentní rep.	Prezidentská rep.	císařství
Štrasburk	Lucemburk	Berlín	Frankfurt
Pařížská smlouva	Římská smlouva	Maastrichtská sm.	Lisabonská smlouva
Slovinsko	Německo	Belgie	Velká Británie
Turecko	Island	Chorvatsko	Černá hora
Švýcarsko	Norsko	Ukrajina	Řecko
Křesťanství	Judaismus	Islám	Přírodní náboženství

Symboły EU:

Vlajka je nejen symbolem EU, ale i evropské a identity. Kruh zlatých hvězd představuje solidaritu a mezi evropskými státy. Hvězd je dvanáct, protože toto číslo je tradičním dokonalosti, úplnosti a jednoty.

Melodie evropské hymny pochází z Deváté, kterou v roce 1823 složil Ludwig van Nemá nahrazovathymny jednotlivých států.

Motto EU „Jednotná v“ znamená, že prostřednictvím EU se Evropané sjednotili ve společném úsilí o a blahobyt a že množství různých, tradic a je pro evropský kontinent výraznou.....

Jednotná měna - byla zavedena v roce 2002. Území evropských zemí, které používají euro jako měnu, se nazývá.....

Den Evropy byl stanoven na datum (Baar, a další, 2010)

Pracovní list č. 5

1. Přiřaď hlavní města k památkám

Athény, Řím, Brusel, Vídeň, Kodaň

Pantheon, Trajánův sloup, Atomium, Obří kolo v Prátru, malá mořská víla

2. Přiřaď města k významným evropským muzeím a galeriím:

Louvre, Zwinger, Ermitáž, Muzeum voskových figurín Madam Tussaud

Paříž, Drážďany, Petrohrad, Londýn

3. Napište, co víte o pojmech:

Orlí hnízdo, Lidice, Osvětim, Terezín

4. Dopiš ke každému jménu, kdo to byl a z jaké země pocházel

Př.: Roger Federer – tenista - Švýcarsko

Galileo Galilei

Albert Einstein

Neil Armstrong

Isaac Newton

Hans Christian Andersen

Leonardo da Vinci

Astrid Lindgrenová

Pablo Picasso

Pracovní list č. 6

„Dvacet let není Evropa rozřata v půli. Pevně věřím, že se už nikdy nenechá rozdělit, ale že bude iniciátorem stále hlubší solidarity a spolupráce. Kéž by pro nás a naše potomky přestávala být Schillerova Oda na radost jen básní oslavující přátelství mezi lidmi a přerůstala v naše společné úsilí o lidštější svět.“

Písemná práce:

Vyjmenuj symboly EU a stručně je popiš:

Jaké jsou hlavní orgány EU:

Kdy vstoupila ČR do EU spolu s kterými zeměmi (napiš alespoň 5) :

Které státy jsou základajícími státy EU:

Co zajímavého a nového ses dozvěděl(a):

Pracovní list č. 7

1. Vyber definici, o které si myslíš, že nejlépe vyjadřuje, co pojem globalizace znamená.

2. Vypiš, co mají všechny definice společného.

- Globalizace je proces, v němž lidé, informace, obchod, investice, demokracie a tržní ekonomika stále častěji překračují hranice mezi jednotlivými státy. (Johan Norberg)
- Globalizace je zintenzivnění celosvětových sociálních vztahů, které spojují vzdálené lokality takovým způsobem, že místní události jsou formovány událostmi dějícími se mnoho mil daleko a naopak“ (Anthony Giddens)
- Globalizace jako proces integrace světových trhů založený na volném pohybu zboží, služeb a výrobních faktorů by měl vést ke snižování chudoby na celém světě.

(David Lipka)

3. „Pětilístek“

Vytvoř podle vzoru pětilístek pro následující témata:

chudoba, vzdělání, zdraví, životní prostředí, válečné konflikty, dětská práce

Globalizace

celosvětová, velká

spojuje, usnadňuje

otevřenost, informovanost

zeměkoule

Pracovní list č. 8

Globální vesnice (Nádvorník Ondřej, 2008)

Mnozí z vás zřejmě slyšeli něco o tom, že se svět stává globální vesnicí. Jedním z možných způsobů, jak začít uvažovat o stavu tohoto světa, je představit si, jak by vypadal, kdybychom ho zmenšili na vesnici, která má 100 lidí. Kdyby svět byl vesnicí, která má 100 lidí...

1. část:

žilo by v ní:

Ve vesnici by lidé mluvili mimo jiné těmito mateřskými jazyky:

_____ lidí z Asie

_____ čínsky

_____ lidí z Afriky

_____ anglicky

_____ lidí z Evropy

_____ hindsky/urdu

_____ lidí z Jižní Ameriky

_____ španělsky

_____ lidí ze Severní Ameriky

_____ rusky

_____ lidí z Tichomoří

_____ arabsky

2. část

Z těchto 100 lidí je _____ dětí a _____ osobám je nad 65 let.

Přibližně _____ lidí nemá přístup k nezávadné vodě. Asi _____ lidí žije v absolutní chudobě (méně než s jedním dolarem na den) Z _____ dospělých ve vesnici _____% neumí číst a psát. Z této skupiny 100 lidí dostává _____ osob 80 procent všech příjmů; _____ lidí dostává pouze 2 % z těchto příjmů. _____ lidí vlastní auto (někteří i více). _____ lidí mají doma televizi (někteří i více). _____ lidí nemá domov.

Pracovní list č. 9

Podle Amartya Sena zdůrazňuje rozvoj „lidské schopnosti“. Lidský rozvoj lze podle něj chápat jako proces rozšiřování možností lidí, jak žít svůj život. Tyto možnosti mohou být neomezené a měnit se v čase, na všech úrovních rozvoje je ovšem zásadní: ***možnost žít dlouhý a zdravý život, možnost získávat vědění, možnost přístupu ke zdrojům nutným pro zajištění důstojného života.***

Další pojetí rozvoje se odehrává na sedmi různých úrovních:

ekonomická – zajištění základního příjmu (ne nutně závislém na zaměstnání), sociální sítě pro chudé, přijatelné pracovní podmínky a mzdy,

osobní – ochrana před násilím ze strany státu, skupin lidí či jednotlivců,

potravinová – fyzický a ekonomický přístup k potravinám,

zdravotní – dostačující výživa, nezávadná pitná voda a základní lékařská péče pro všechny,

komunitní – ochrana před etnickým či skupinovým útokem,

environmentální – zajištění čistého a bezpečného životního prostředí,

politická – ochrana proti politickým represím, mučení a porušování lidských práv, zajištění práva volit a být volen.

1. Vymysli vlastní definici rozvoje.
2. Která organizace navrhla rozvojové cíle tisíciletí a proč?
3. Dopln. Svět bude lepší pokud:

Klasická definice ze zprávy Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj (tzv. Zpráva Brundtlandové) z r. 1987 zní takto: „**Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajistí potřeby současných generací, aniž by bylo ohroženo splnění potřeb generací příštích, a aniž by se to dělo na úkor jiných národů.**“ (MŽP, 2008)

4. Podle mě je v boji za dlouhodobě udržitelný rozvoj nejtěžší:
5. Pro to, aby se něco změnilo, udělám:

Pracovní list č. 10

„Kostka“ – Dopisuj dle pokynů učitele.

Popiš (podívej se na téma podrobně):

Porovnej (čemu se podobá, od čeho se liší?):

Asociuj (na co si při tom vzpomeneš, co ti to připomíná?):

Analyzuj (jak se to stalo, co to znamená):

Aplikuj (kde se to stává, podmínky, konkrétní příklad):

Argumentuj (pro a proti):

Příloha č. 1 – Vodní osudy (Rozvojovka, 2010)

Děti byly kvůli vodě nemocné třikrát do měsíce, vzpomíná žena

Baida Hajisaid z kebele Second Mekele musela strávit vždy několik hodin denně nošením vody. „Dřív jsme tady měli vrt, ale rozbil se. Vodu jsme tak mohli brát buď z rybníčka, který je nedaleko odsud nebo jsme museli jezdit až do Alaby,“ popisuje žena, která má tři děti.

Alaba Kulito je hlavní město Alaba Special woredy, žije tu zhruba 25 tisíc lidí a jsou tu čtyři vrty. V celé woredě je asi čtvrt milionu lidí, hlubinných vrtů je tu čtyřicet, z nichž je nyní osm nefunkčních. Podzemní voda se nachází 200 až 300 metrů pod povrchem. Oblast je proto velmi zranitelná při déletrvajícím suchu. Navíc je tu vysoký výskyt nemocí souvisejících s kontaminovanou vodou a špatnou hygienou, objevil se tu i případ cholery.

To potvrzuje i Baida. Když rodina používala vodu z rybníka, neobešlo se to bez zdravotních komplikací. „Problémy měly hlavně děti. Zpravidla měly různá průjmová onemocnění,“ líčí Baida a dodává, že s dětmi poté museli vždy k lékaři. Nejbližší byl v Alabě, dvě hodiny pěšky. K lékaři museli průměrně dvakrát až třikrát měsíčně.

I nezávadná voda byla nejbliže v Alabě. „Museli jsme vyjždět kolem sedmé ráno, zpátky jsme se vraceli kolem druhé hodiny. Takhle jsme museli jezdit jednou za tři dny, vozili jsme ji na oslíkovi nebo s koňským povozem,“ líčí žena, které s nošením vody pomáhají děti.

„Teď je to mnohem jednodušší. Kromě toho, že máme opravený vrt s nezávadnou vodou, nám tu Člověk v tísni postavil zdravotní středisko,“ říká Baida.

Pětičlenná rodina potřebuje denně tři dvacetilitrové kanystry s vodou. Za jeden zaplatí rodina 30 centů (v přepočtu asi 50 haléřů).

Děti konečně můžou chodit do školy

Až šestkrát do měsíce byly kvůli špatné vodě nemocné děti Zenebeh Bargeny, která bydlí v kebeli Second Mekele. Téměř dva roky tady lidé měli rozbitý vodní vrt, před několika měsíci vrt opravil Člověk v tísni. „Je to velká změna a hodně nám to pomůže. Hlavním přínosem je, že ušetříme čas. Navíc děti už nejsou nemocné, mohou chodit do školy,“ raduje se Zenebeh.

Dřív žena strávila spoustu času dovážením vody z Alaby, která je vzdálená asi dvě hodiny pěšky od vesnice. „Jezdili jsme tam zhruba jednou za tři dny. Zabralo to skoro celý den. Vyjížděli jsme kolem sedmé ráno, vraceli se až v pět odpoledne. U vrtu bývá hodně lidí, trvá dlouho, než na vás přijde řada,“ vysvětluje žena, která pro vodu chodila sama nebo s dětmi. Kanystry vozila na oslíku.

Nezávadnou vodu používali jen na pití a vaření, zbytek brali z místního rybníčka. „Ta byla na praní, pro dobytek nebo na zalévání zeleniny. Na vaření jsme se ji snažili nepoužívat. Když jsme ji použili, děti z toho měly okamžitě problémy,“ vzpomíná.

Děti byly nemocné i šestkrát do měsíce. Měly různé parazity nebo průjmová onemocnění. „Když měla nemoc závažný průběh, museli jsme s dětmi k lékaři do Alaby,“ popisuje. I tato starost nyní odpadla, ve vesnici postavil Člověk v tísni z prostředků Klubu přátel také zdravotní středisko. Stálo zhruba 60 tisíc korun.

Sedmičlenná rodina Zenebeh potřebuje denně dva až tři dvacetilitrové kanystry vody.

Pro vodu chodím tři hodiny a stejně se občas vrátím s prázdnou

Obyvatelé kebele Kobo Geto mají již několik měsíců velké problémy s vodou. Hlubinný vrt na vodu, který je v sousední Kebeli Kobo Chobare, je rozbitý. „Kvůli vodě musím chodit až do sousedního regionu, do Kebele Solicha. Jen cesta tam zabere tři hodiny,“ popisuje Shegitu Jamal.

Výjimkou ale nejsou ani případy, kdy se ze Solichi vrátí s nepořízenou. „Bývá tam hodně lidí, musím vždy dlouho čekat. A občas se na mě ani nedostane řada,“ posteskla si žena, která má doma malé děti. „Musím je nechávat doma samotné. Domů se přitom vrátím až odpoledne,“ dodává.

Dvacetilitrové kanystry nosí sama na zádech, vždy tedy dojde pouze pro jeden. „Chodím tam ob den, to nám ale nestačí. Kdybychom měli oslíka, mohla bych vzít najednou kanystrů víc,“ říká Shegitu.

Zbylou vodu musí brát rodina z rybníčka, která ale není čistá. „Problémy přijdou záhy po tom, co vodu použijeme. Máme střevní infekce, jsme zesláblí a i proto máme častěji malárii,“ líčí žena, která obstarává vodu pro celou svou osmičlennou rodinu.

Příloha č. 2 – Rozvojové cíle tisíciletí

Rozvojové cíle tisíciletí (OSN, 2005)

1. Odstranit extrémní chudobu a hlad

- snížit na polovinu počet extrémně chudých lidí (žijících z prostředků, které se rovnají, nebo jsou nižší než jeden dolar na den)

- snížit na polovinu podíl lidí trpících hladem

2. Zpřístupnit základní vzdělání pro všechny

- zajistit, aby všechny děti, chlapci i dívky, absolvovaly plné základní vzdělání

3. Prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen

- do roku 2005 odstranit rozdíly v přístupu mužů a žen k základnímu a vyššímu vzdělání a do roku 2015 dosáhnout téhož na všech úrovních vzdělání

4. Omezit dětskou úmrtnost

- snížit o dvě třetiny míru úmrtnosti u dětí mladších 5 let

5. Zlepšit zdraví matek

- snížit o tři čtvrtiny míru úmrtnosti matek

6. Bojovat proti HIV/AIDS, malárii a jiným nemocem

- zastavit šíření HIV/AIDS a snižovat procento nově nakažených

- zastavit šíření malárie a dalších závažných chorob a snížit míru jejich výskytu

7. Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí

- začlenit principy trvale udržitelného rozvoje do národních politik a programů; zvrátit proces ubývání přírodních zdrojů

- snížit na polovinu podíl lidí, kteří nemají trvalý přístup k nezávadné pitné vodě

- do roku 2020 dosáhnout výrazného zlepšení životních podmínek alespoň 100 milionů lidí přebývajících v chudinských předměstích velkoměst (slumech)

8. Vytvořit globální partnerství pro rozvoj

- rozvíjet otevřený obchodní a finanční systém založený na pravidlech, zajistit jeho předvídatelnost a nediskriminační charakter. To zahrnuje i dobré způsoby výkonu vlády a správy, rozvoj a snižování chudoby na úrovni států i na mezinárodní úrovni
- zabývat se otázkou zvláštních potřeb nejméně rozvinutých zemí. To zahrnuje odstranění cel a kvót pro jejich export, rozsáhlé oddlužení vysoce zadlužených zemí a navýšení rozvojové pomoci zemím, které prokázaly svou odhodlanost řešit problém chudoby
- zabývat se zvláštními potřebami vnitrozemských a malých ostrovních rozvojových zemí
- prostřednictvím opatření na úrovni států i na mezinárodní úrovni komplexně přistupovat k problémům zadlužených zemí a vytvořit dlouhodobou perspektivu jejich řešení
- ve spolupráci s rozvojovými zeměmi vytvořit solidní pracovní příležitosti pro mladé
- ve spolupráci s farmaceutickými společnostmi zajistit dostupnost základních léků v rozvojových zemích
- ve spolupráci se soukromým sektorem zajistit, aby všichni lidé mohli využívat přínosů nových technologií, zejména technologií informačních a komunikačních

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Markéta Rochovanská
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Gabriela Medved'ová
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech jako součást vzdělávacího obsahu výchovy k občanství na 2. stupni ZŠ
Název v angličtině:	Education for Thinking in European and Global Context as a part of the educational content of Education for Citizenship at the second grade of primary school
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá problematikou Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech a možnostech jejího začleňování do Výchovy k občanství. Práce se věnuje analýze současných publikací, hodnocení učebnic; vymezení základní terminologii, charakteristice tematických okruhů průřezového tématu. Praktická část je věnovaná vlastnímu návrhu realizace Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech na ZŠ.
Klíčová slova:	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Výchova k občanství, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, průřezové téma, tematické okruhy, klíčové kompetence, vzdělávací oblast, vzdělávací obor
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the issue of the cross-curricular topic <i>Education for Thinking in the European and Global Context</i> and the possibility of its integration into the school subject <i>Education for Citizenship</i> . The thesis analyzes current publications, evaluates textbooks, determinates basic terminology and characterizes thematic areas of the cross-curricular topic. The practical part of the thesis then focuses on an actual suggestion of realization of the cross-curricular

	topic <i>Education for Thinking in the European and Global Context</i> at primary schools.
Klíčová slova v angličtině:	Education for Thinking in the European and Global Context, Education for Citizenship, Framework Educational Programme for Basic Education, cross-curricular topic, thematic areas, key competences, educational field, educational area.
Přílohy vázané v práci:	Pracovní listy
Rozsah práce:	107 (včetně příloh)
Jazyk práce:	Čeština